

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 8.

Onsdagen den 6 februari.

Kl. 1 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna intyg:

Generaldirektör Krusenstjerna er i dag afgået ved Döden af Hjäneslag.
Narvik $\frac{1}{2}$ 1907.

Astrup.
Bylæge.

Sedan berörda intyg blifvit uppläst, yttrade herr talmannen: Mina herrar! Den dag vi senast voro samlade här ingick det öfverraskande sorgebudet — som vi nyss hört officiellt bekräftas — att en af kammarens och Riksdagens mest bemärkte ledamöter, en af Stockholms stads representanter, generalpostdirektören von Krusenstjerna, borttrycks af döden.

I vida kretsar framkallade detta budskap sorg och förstämning, och våra känslor af deltagande för dem, som så plötsligen fått lida den smärtsamma förlusten af make och fader, äro djupa och varma.

Här är icke tid, och ställe att teckna en bild af den bortgångne kamratens och vännens lifsgärning, men det må dock sägas, att i von Krusenstjerna har svenska staten förlorat en af sina skickligaste ämbetsmän. Rastlöst verksam, var han både som civilminister och som postchef på rörlig fot, färdig att se och lära känna allt med egna ögon för att ordna, leda och föra framåt. Sällan har ämbetsmannarutinen så förenats med praktisk blick och förmåga af initiativ som hos den nu så oväntadt hädangångne.

Det var också denna praktiska förmåga, parad med en rik intelligens, som gjorde von Krusenstjerna till en kraft äfven på det

politiska området. De aldrig försummade administrativa bestyren hindrade honom från att lägga tyngdpunkten af sin verksamhet på detta område, men han erkändes och hedrades i alla fall villigt som en af de mest erfarne och rådkloke äfven här. I sin personlighet försonande motsatser — hvilka så ofta försvåra samarbetet — var han alltid färdig att främja detta, och den välvilja, han härunder lade i dagen, vann åt honom många, många vänner.

Det är också åt kammarens känslor af saknad, som jag med dessa ord velat gifva ett uttryck.

Frid åt hans minne!

Kammaren, hvilkens ledamöter stående åhörde herr talmannens yttrande, beslöt, på hemställan af herr talmannen, att jämlikt 28 § riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blef ett i sådant afseende på förhand uppsatt skrifvelseförslag, som nu upplästes, af kammaren godkändt.

§ 3.

Vidare upplästes ett till kammaren ankommet, så lydande läkarbetyg:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, herr Ernst Beckman, är på grund af sjukdom — influensa — förhindrad att bevista Riksdagens sammanträden under de närmaste dagarna.

Djursholm den 5 febr. 1907.

A. Lychou,
leg. läkare.

§ 4.

Herr statsrådet m. m. *Alfred Petersson* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående förändrade bestämmelser rörande anslag till högre folkskolor;

med förslag till lag angående stadsplan och tomtindelning samt lag om ändrad lydelse af 2 § i lagen den 26 maj 1899 angående förändring af tomts område;

angående förvaltningen af de på grund af arrendekontrakt om säteriet Stenhammar m. fl. hemman och hemmansdelar i Södermanlands län inflytande medel;

angående försäljning af tre till förra mönsterskrifvarbostället Görtorp n:o 1 med Vallerängstorp i Östergötlands län hörande lägenheter;

angående försäljning af en till Bråborgs kungsladugård n:o 1 med underlydande i Östergötlands län hörande utjord;

angående försäljning af mark från förra militiebostället Stora Folåsa n:o 2 i Östergötlands län;

angående försäljning af en till förra häradsskrifvarbostället $\frac{3}{4}$ mantal Sätinge n:o 3 Lars Börjesgård i Hallands län hörande lägenhet; samt

angående försäljning af förra kronofjärdingsmansbostället $\frac{5}{8}$ mantal Krigsberga n:o 2 i Östergötlands län tillkommande andel i Krigsberga utjord.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! På kammarens bord hvila ännu, i afvaktan på remiss till vederbörligt utskott, Kungl. Maj:ts proposition n:o 28, med förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen, afseende utsträckt politisk rösträtt, vidare Kungl. Maj:ts proposition n:o 29, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad — dessa båda sistnämnda förslag afseende bland annat begränsning af den kommunala rösträtten — samt Kungl. Maj:ts proposition n:o 30, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting.

Jag är förvissad därom, att vi alla anse dessa frågor vara för vårt land af allra största betydelse och att Riksdagen därför vill ägna dem den allsidiga pröfning och utredning, som de så väl förtjäna. Med afseende å en sådan pröfning och utredning, hvad den förberedande behandlingen af ärendena i fråga beträffar, torde den efter min uppfattning säkrast kunna åstadkommas genom att låta dessa frågor samtidigt behandlas utaf samma utskott.

Skulle man dela på frågorna, så att grundlagsfrågorna ginge till konstitutionsutskottet och frågan om den kommunala lagstiftningen till lagutskottet, inträffade ju, att detta sistnämnda utskott, hvilket redan nu är i hög grad belastadt med arbete, skulle få sig ytterligare pålagdt en ökning uti arbetet, som skulle göra, att arbetsbördan för detta utskott under denna riksdag blefve alltför betungande.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte för sin del besluta, att ett särskildt utskott, bestående af 24 ledamöter, 12 från hvardera kammaren, tillsättes för behandling af ej

mindre Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen n:o 28, med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; n:o 29, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad, och n:o 30, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862, än äfven de ytterligare framställningar, som kunna komma att af Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen, eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

För den händelse kamrarne enas om tillsättande af ett särskildt utskott för behandling af nu nämnda frågor, hemställer jag vidare, att kammaren ville besluta, att för ledamöterna i utskottet från denna kammare väljas 12 suppleanter.

Ifrågavarande förslag bordlades på begäran.

§ 6.

Remiss af en proposition.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Därvid anförde:

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Oaktadt jag föga kan hafva att tillägga utöfver hvad motiven till de kungliga propositionerna i rösträttsfrågan innehålla, tillåter jag mig likväl, då nu dessa viktiga förslag skola remitteras till utskott, att yttra några ord om de ledande synpunkter, som hafva gjort sig gällande vid förslagens utarbetande.

Dessa synpunkter äro: allmän rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare, en väsentlig begränsning af den kommunala rösträtten och därmed äfven beträffande valrätt till Första Kammaren samt slutligen proportionella val till Riksdagens båda kamrar.

Om den första af dessa tre frågor är egentligen föga att säga. Ty Riksdagens samtliga partier äro numera öfverens därom, att den allmänna rösträtten skall införas vid val till Riksdagens Andra Kammare. De skiljaktigheter, som därvid förefinnas, måste enligt min uppfattning betecknas såsom jämförelsevis obetydliga. Det förslag, som Kungl. Maj:t nu framlämnat till Riksdagen, är i detta afseende grundadt på fjolårets förslag och är likadant med detta,

och det är äfven lika med 1905 års förslag endast med skillnad af ett år uti valrättsåldern.

Beträffande återigen den andra frågan, nämligen om den kommunala rösträtten, så torde väl åsikterna om den vara betydligt mera skiljaktiga.

Länge lärer det väl hafva varit ett önskemål hos mången att en ytterligare begränsning skulle ske uti den kommunala rösträtten, hvilken, sådan den nu är beskaffad, onekligen på många håll kan föranleda till ett fåtalsvälde. Frågans sammanhang med den politiska rösträtten är uppenbar, därest man vill behålla för förstakammarvalen samma valkorporationer som nu, och därest man vidare vill bereda åt dem, som skola välja dessa korporationer, möjlighet att göra sitt inflytande inom olika klasser mer gällande än hvad för närvarande är förhållandet.

Vi hafva haft den uppfattningen, att icke något egentligt skäl föreligger att skapa en ny valinstitution, hvarjämte vi ansett det vara rätt och klokt att bygga förstakammarvalen, hädanefter liksom hittills, så att säga på kommunal grund, men samtidigt göra denna grund bredare, så att densamma må gifva betydligt större utrymme än nu för olika åskådningar bland de kommunalt röstberättigade att kunna göra sig gällande.

I denna del lärer väl förslaget utaf mången komma att anses vara väl långt gående. De finnas möjligen också, som anse, att det icke går nog långt. Vår uppfattning har varit den, att det steg, som föreslås af Kungl. Maj:t, kan tagas, äfven om det innebär en mycket långt gående reform.

Slutligen omfattar förslaget införande af proportionellt valsätt till Riksdagens båda kamrar.

Då fråga först uppkom om proportionellt valsätt till Riksdagen, så sattes icke i fråga annat än att detta valsätt skulle tillämpas blott vid val till Andra Kammaren. Men då från många håll gjordes gällande, att ett dylikt valsätt till Andra Kammaren äfven borde medföra, att samma valsätt skulle tillämpas vid val till Första Kammaren, så lärer däremot icke kunna göras någon berättigad invändning, oaktadt man ju får erkänna, att tillämpandet af detta valsätt beträffande Första Kammaren medför en betydligt mer invecklad procedur än hvad angår Andra Kammaren.

För oss stod det klart att, om man skulle införa proportionella val till Första Kammaren, så skulle man gå, så att säga, till botten med proportionalismen, det vill säga man skulle låta de valkorporationer, som utse Första Kammarens ledamöter, nämligen landstingen och stadsfullmäktige, utses enligt en proportionell valmetod på kommunalstämmor och allmänna rådstugor, hvarjämte sedermera dessa valkorporationer i sin ordning skulle enligt samma valmetod utse ledamöter utaf Första Kammaren. Härigenom samt genom tillämpande af proportionell valmetod vid val till Andra Kammaren — det torde icke kunna bestridas — har full homogenitet vunnits uti valsättets tillämpande.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

Återstår sedan frågan om användande af samma valsätt vid val af utskott inom Riksdagen. Därom har Riksdagen skrivit, och ett förslag skall också utarbetas i detta syfte.

Beträffande själfva det proportionella valsättet, så har jag icke mycket att säga utöfver hvad motiven till propositionen innehålla eller utöfver hvad som redan i så rikt mått har både talats och skrivits. Likväl skulle jag vilja begagna detta tillfälle att få uttala, att, då man från åtskilliga håll ansett, att det proportionella valsättet skulle utgöra en garanti som upphäfver den allmänna rösträttens verkningar, så är detta efter min mening icke riktigt. Någon garanti afse de proportionella valen icke att vara, utan de afse att vara en utveckling och en organisering af denna allmänna rösträtt, så att den icke kan förvanskas, utan så att den blir *verkligt* allmän för *alla*, icke till skydd för det ena eller andra partiet utan endast ägnad att skapa rättvisa åt alla partier. Enligt min tanke äro de proportionella valen ett skydd för minoriteten, men de äro också ett skydd för majoriteten.

Nu ligger rösträttsfrågan återigen på Riksdagens bord. Den kan icke och får icke undanskjutas utan måste lösas, och dess lösning får icke fördröjas. För mig är den saken klar, att den bästa lösning, som rösträttsfrågan kan erhålla, det är den lösning, som sker i enighetens tecken, genom ömsesidiga medgifvanden från olika håll. Det framlagda kungl. förslaget skall ock, vågar jag hoppas, vid granskning finnas vara sådant, att enighet därom skall kunna uppnås. Vål vet jag, att i denna kammare finnes mången, som har sina allvarliga betänkligheter mot det proportionella valsättet, hvilket bland annat förmenas vara inveckladt och tillkrångladt, hvarjämte man säger, att tillämpningen af detsamma på *en* kammare förutsätter dess tillämpning äfven på den andra kammaren. Den sista förutsättningen är uppfylld i det nu föreliggande förslaget. Och hvad den första frågan beträffar vågar jag tro, att den framlagda metoden skall visa sig vara både enkel och lättfattlig samt ingalunda svår för den enskilde valmannen att tillämpa. Äfven om vid första påseendet de lagparagrafer, i hvilka metoden blifvit uttryckt, kunna finnas svåra att förstå, behöfva de därför icke vara svårförståeliga, ty hvarje sådan metod blir svår att omsätta och beskrifva i lagparagrafer.

Jag vet, att jag här talar till män, hvilka alla arbeta på sitt fosterlands nytta, hvar och en på det sätt han anser vara för fosterlandet mest gagneligt. För alla torde det stå klart, att det skulle vara till nytta för vårt land samt till glädje och gagn för vårt folk, om den långvariga och upprifvande striden om rösträttsfrågan snart kunde finna sin lösning, på det att därefter arbetet måtte kunna fortsättas på andra viktiga frågor, hvilka kräfva sin lösning.

Jag tillåter mig att rikta till Andra Kammarens ledamöter en

varm vädjan att söka uppnå enighet om de förslag, som nu skola remitteras till utskott.

*Remiss af en proposition.
(Forts.)*

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Då jag har tillåtit mig att i dag begära ordet vid remissen af den kungl. propositionen, så är det icke för att uttala vare sig för egen eller — ännu mindre — för några andras räkning något fullfärdigt och slutgiltigt omdöme om de förslag, som nu äro framlagda. Dessa förslag äro så pass omfattande och särskildt uti en punkt, som jag närmare skall beröra under gången af mitt yttrande, af sådan beskaffenhet, att åtminstone jag för min personliga del känner det, som skulle det bli ett förhastande att nu gifva sig in på ett slutgiltigt omdöme. Men det är å andra sidan gifvet, att efter en så mångårig behandling af rösträttsfrågan man ju i en och annan punkt kan hafva vissa förberedande randanmärkningar, om jag så får uttrycka mig, tämligen klara redan efter en första läsning. Och det är för framläggande af några sådana randanmärkningar, som jag vågat utbe mig en kort stunds uppmärksamhet.

Herr statsministern har påpekat, att själfva villkoren för rösträtts utöfvande äro sammanfallande med den sista regeringspropositionens i ämnet, och vi ha ju alla konstaterat detta. Och i detta sammanhang återstår det för mig endast att uttala den förhoppningen, att dessa villkor ifrån regeringens sida också måtte vara fasta punkter, af hvilka ingen får under frågans fortgång rubbas i högerriktning.

I fråga om rösträttsvillkoren kan jag icke underlåta att göra några små reflexioner i anledning af hvad jag finner i motiveringen rörande den kvinnliga rösträtten. Då jag hade äran att stå i spetsen för regeringen, vände sig de kvinnliga rösträttsvännerna — hvilka efter min tanke böra högeligen aktas för deras stora energi och den uppoffrande ifver, hvarmed de arbeta för sin sak och sina sträfvanden, och vi se ju nu i dag på våra bord ett resultat af dessa sträfvanden — då jag hade äran att stå i spetsen för regeringen, säger jag, vände sig framstående representanter för den kvinnliga rösträttsrörelsen till mig och gjorde mig ett besök, hvarvid de framlade för mig sina bekymmer och sina önskningsar. Jag svarade dem på ett enkelt och ärligt sätt efter hvad jag tyckte och efter samrådan med mina kamrater i regeringen, att det var omöjligt att i den kungl. propositionen tillmötesgå deras önskningsar. Sedan, då den nuvarande regeringen kommit till, erfor jag, dels genom tidningarna och dels på annat sätt, att de kvinnliga rösträttsrepresentanterna, såsom naturligt var, hade gjort framställningar äfven till den nya regeringens främste man, och det kom till mina öron, att de där fått sådana yttranden till svar, att de tyckte dem innebära anledning till stora förhoppningar för deras sak. Jag för min del tillät mig tänka i mitt stilla sinne, att det är en känd sak, att en sjöman har sina fina sätt med damerna,

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

och jag undrade, om det skulle bli så stora resultat af dessa samtal. Jag hörde emellertid vidare, att detta samtal eller något senare sådant skulle verkat så, att det vid ett tillfälle till och med fällts tårar af rörelse. Om detta är sant, det vet jag icke; men om tårar verkligen fällts, så är det nu anledning att borttorka dem, ty någon kvinnlig rösträtt blef det icke af. Och det kan ju hända, att de kvinnliga rösträttsvännerna skulle kunna ha anledning att erinra sig den traditionen, som finnes hos alla folk, att »flickor skola icke lita för mycket på sjömäns fagra snack». Jag finner emellertid nu både med blyghet och med en viss stolthet, att regeringen funnit lämpligt att åberopa de ord, som jag yttrade vid motiveringen af den förra propositionen, eller att, som man på ett visserligen något vulgärt sätt skulle kunna uttrycka det, de ansett lämpligast att »krypa bakom min rygg» i fråga om den kvinnliga rösträtten. Jag får erkänna, att jag visserligen hade ett medvetande af att den var *tämligen* bred, men icke trodde jag, att den var så bred, att ett så ståtligt sällskap skulle kunna rymmas bakom den.

Det är ju så, att hufvudpunkten och den nya punkten — framför allt den nya punkten — i denna rösträttsproposition är den föreslagna proportionalismen till Första Kammaren och hvad därmed sammanhänger, särskildt den föreslagna förändringen i den kommunala rösträtten. Det är rörande denna senare punkt, som jag anser mig framför allt böra spara mitt omdöme. Det är ju tydligt, att för att utröna och bedöma konsekvensen af de bestämmelser, som i dessa hänseenden äro föreslagna, erfordras det *dels* att kontrollera de uppgjorda beräkningarna och *dels* att se till, om till äfventyrs nya beräkningar behöfva uppgöras. Och förrän man det gjort, och förrän man tagit andras erfarenhet i anspråk, där ens egen erfarenhet icke räcker till för att bedöma dessa konsekvenser, förr tror jag icke, att man gärna kan vara färdig med ett omdöme om förslaget i denna hufvuddel.

Nu är det ju så, att det politiska parti, som jag sedan länge har tillhört, har yttrat upprepade gånger i fråga om den politiska rösträtten, att om det skall bli proportionellt valsätt till Andra Kammaren på den grund att detta vore nödvändigt för att beforda rättvisa, skall det också vara lika nödvändigt i fråga om val till Första Kammaren. Och man har därför sagt, att första villkoret för att man skulle pröfva proportionella val till Andra Kammaren, vore, att man blefve bjuden på sådana äfven till Första Kammaren. Först därefter och sedan man funnit, att hvad då bjödes vore tillfredsställande i alla afseenden, först därefter kunde man gifva sig in på att fullständigt pröfva öfriga punkter, som ett sådant förslag innehöle. Och det är ju så. Men detta hindrar ju icke, att man, oaktadt man icke tilltror sig att uttala ett omdöme om själfva villkoret är tillfredsställande, kan förberedelsevis behandla några eller några af de andra punkter förslaget innehåller.

Regeringen har försökt att förekomma upprepanden af de anmärkningar, som förut gjorts mot proportionella förslag. Den har ju sålunda försökt att begränsa valkretsarna till något rimligare storlek. Det är dock klart, att den anmärkning, som från majoritetsprincipens anhängares sida har framställts mot de stora valkretsarna, ingalunda är afhjälpt med hvad här föreligger. Det är ju klart, att förminskning af valkretsarna, som nu skett, är en förbättring, men jämförelsen mellan de föreslagna valkretsarna och de nuvarande, som man har trott, efter folkets tradition och efter vårt lands stora utsträckning, vara det enda rimliga och riktiga, utvisar dock, att skillnaden är mycket stor. En olägenhet är och förblir detta. Men huruvida den är så stor, att den blir afgörande, därom vill jag icke nu uttala mig.

Man har mot proportionella val förut invändt, att de leda till nödvändiggörande af särdeles kraftiga partiledningar och därmed sammanhörande partivång, och man har i sammanhang därmed kritiserat de framlagda valmetoderna. Nu är det litet egendomligt med de proportionella valmetoderna. Det är ju så, se herrarne, att i hvarje välordnad familj händer under stundom den lyckliga tilldragelsen, att en storkfar kommer till familjen med en liten skatt. Den stora proportionalistiska familjen här i Sverige har också sin storkfar. Han sitter på försäkringsinspektionens tak, och så snart proportionalistfamiljen lockar: »Kom storkefar! Kom storkefar!» kommer han och nedlägger i familjens sköte en liten skatt i form af en ny valmetod. Ibland kommer han till och med med tvillingar. Vi minnas, när han första gången kom, hvilken ofantlig uppståndelse, hvilket ofantligt jubel det blef, och huru alla proportionalismens tanter och farbröder inbjödos att skåda på detta underverk, och huru de jublade och förklarade, att de aldrig sett ett så vackert och välskapadt barn. Vi andra åter, som icke inbjödos, men i alla fall fingo titta in, vi fingo en helt annan uppfattning; vi tyckte, att barnet var både lamt och lytt samt för öfrigt på många sätt och i högsta grad vanskapat.

Så gick det en tid, och återigen upprepades samma tilldragelse. Ånyo sade man nu: detta nya metodbarn är ett underverk. Den äldre brodern blef alldeles glömd, såsom om den aldrig funnits till, och man ville alls icke höra talas om honom.

Detta allt gör, att vi andra börja på att undra, huruvida vi icke möjligen skulle kunna få lof att sätta litet mera tilltro till vårt eget omdöme i denna sak. Det är visserligen sant, att, för hvar enda gång vi gjort våra invändningar mot sådana här proportionella valmetoder, det har fallit skurar af klander och förebråelser öfver oss, antingen öfver vår dåliga intelligens eller öfver vår dåliga vilja. Men då vi, så snart ett år eller så förgått, bruka få se, att vi vanligtvis haft rätt i våra anmärkningar, så må det ursäktas oss, om vi icke längre behöfva känna oss så buskablyga i detta afseende.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

Hvad nu angår den proportionella valmetod, som här förelagts oss, så har den, såsom helt naturligt är, i motiveringen till förslaget blifvit upphöjd med ofantliga loford; men huruvida den i verkligheten håller streck, det är en annan sak. Man har invändt, att en valmetod icke får gifva allt för stort spelrum åt tillfälligheten, och man har vidare invändt, att en valmetod icke får vara sådan, att den ger tillfälle till valknepp och valintriger i syfte att förrycka partiernas önsknings. Låt oss då se, huru det i dessa afseenden förhåller sig med den nu föreslagna valmetoden. Ja, läser man bara det af herr justitieministern i motiveringen anförda exemplet, så får man naturligtvis en ganska hög tanke om den metoden. Men det anförda exemplet har nog det felet, att det mycket sällan slår in i verkligheten. I verkligheten lär det nog i de allra flesta fall komma att gå så till, att ett partis medlemmar vida enhälligare gifva sina röster åt den uppgjorda partilistan, än hvad herr justitieministerns exempel utvisar. Detta hafva vi erfarenhet af här i Stockholm, i det att det mycket ofta har händt, att riksdagsmän blifvit valda med röstetal, som kanske endast med en eller två röster skilja sig från hvarandra. Men att så blifvit fallet, visar ju aldeles gifvet, att tillfälligheterna spela en mycket stor roll. Ty man må ju säga att, om t. ex. af tre kandidater, som framförts af ett parti, den ene har två eller kanske tre röster mer än den andre, detta är en ren tillfällighet. Och om i så fall partiet icke får in alla sina kandidater, så kan det mycket, mycket väl hända, att partiet icke får in just *den* kandidat, som det helst velat ha vald, utan i stället den kandidat, som partiet kanske endast i andra eller tredje rummet ville få in, detta som sagdt just därför att denne senare kandidat händelsevis fått en eller ett par röster mera.

Så vidt jag förstår, är det aldeles samma förhållande med dekapitationen, d. v. s. den möjligheten att en liten skara från ett annat parti rycker in och förstör ett partis val genom att rösta på det partiets kandidater, med uteslutande dock af den kandidat, som det senare partiet helst velat hafva vald, men som den utifrån inryckande skaran minst gärna vill hafva. Att möjligheten härtill skulle vara förekommen genom den nu föreslagna metoden, det är för mig obegripligt, och det kan nog också litet hvar finna. Man kan, som ofvan antydts, utgå från såsom det vanliga, att ett parti med ungefär ett och samma röstetal uttalar sig för alla af partiet uppställda kandidater. Det är ju då klart, att ett snart sagdt hur litet antal röster som helst från ett utifrån kommande parti med falsk partibeteckning kan förrycka resultatet och de önsknings, som hysas af det förstnämnda partiet.

Man säger nu kanske, att icke kommer väl i alla fall folk på det här viset och rycker in och skrifer »falska» namn å sina valsedlar? Jo, ibland och på vissa tider äro verkligen partibeteckningarna så ovissa. Jag har t. ex. mången gång i politiska

situationer hört af politiska personligheter, hvilka jag förut alldeles gifvet ansett som motståndare och alls icke liberaler, hurusom just *de* skulle vara liberala — vi äro mycket mera liberala än ni, säga de. Så att jag vet icke, att detta behöfver utgöra något hinder.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Nu kan man säga: ja, båda dessa saker, den första angående tillfällighetens roll och den andra rörande dekapitationen, kunna ju förekommas. Ja, på hvad sätt då? Jo, naturligtvis därigenom, att en partiledning träffar den anordning, att icke alla partimedlemmarne rösta med samma lista. Partiledningen bör visserligen till den stora massan partimedlemmar gifva ut en appell att rösta med listan, men på samma gång bör den åt vissa grupper, som den har i sin hand, förbehålla att rösta på något olika sätt, så att partiledningen kan vara viss om, att partiets kandidater komma att framgå med ett trappsteg emellan sina respektive röstetal, om jag så må uttrycka mig, och med ett tillräckligt sådant för att en dekapitation skall omöjliggöras. Men detta är naturligtvis för det första ett mycket osäkert sätt, ty det är ju omöjligt för en partiledning att på förhand bedöma, huruvida icke andra stämningar, som kunna motverka dess försök i en viss riktning, möjligen kunna framkomma. Och i alla händelser är det ju blott en gissning på hur pass många af valmännen man på detta sätt måste sätta särskilda valsedlar i händerna. I hvarje fall är väl den valmetod bra ofullkomlig, som skulle för partiledningarna nödvändiggöra att bredvid själfva lagen använda sådana rent artificiella medel för att kunna fria sig från tillfälligheters och illojalitetens spel.

Uti den nu föreslagna valmetoden förekommer en sak, som först tilltalade mig mycket behagligt, men sedermera — det måste jag erkänna — ganska obehagligt; och jag skall nu förklara detta.

En af anmärkningarna mot vissa proportionella valmetoder har ju varit den, att de icke tillåta uppförandet af en och samma person på mer än *en* lista. Den nu föreslagna metoden åter tillåter att en och samma kandidat uppföres på två eller flere af ett partis listor. Således på samma sätt, som majoritetsvalen tillåta, tänker man. Ja, så tänkte också jag först. Det var då märkvärdigt, tänkte jag, har det verkligen lyckats att förebygga den där bristen? Men då jag kom vidare in i frågan, fann jag att detta visst icke var fallet. När en person under nuvande valsystem blir uppsatt, till riksdagsmannakandidat af, låt oss säga, alla partier, då är han därigenom hela valmanskårens kandidat. Men en person, som efter detta nya valsystem blir såsom kandidat uppsatt af alla partierna, han är icke hela valmanskårens kandidat, utan han är det första partiets kandidat plus det andra partiets kandidat plus det tredje partiets kandidat o. s. v. Han kan således aldrig bli riksdagsman på de sammanlagda röstsiffrorna från alla partier, såsom han nu kan bli det, utan han måste inom något af partierna

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

få så hög röstsiffra, att han blir vald, således äfven om han icke stått på något annat partis lista. Detta sammanhänger naturligtvis med systemet, det har jag trott mig förstå.

Men jag tror, att det är en mycket liten vinst och en ytterst skenbar vinst, som han härigenom gjort. Det medför — och detta kan ju vara egendomligt att höra för oss, som äro vana vid det gamla valsystemet — åtskilliga besynnerligheter, bland annat den, att en person skulle kunna få nästan alla röster vid ett riksdagsmannaval och ändå icke bli vald. Om jag tager det exemplet, att det vid ett val finnes tre partier och det är tre riksdagsmän, som skola väljas, och de afgifna rösternas antal är 12,003, och om jag vidare för enkelhetens skull antager, att partiernas röstetal gå jämt upp mot hvarandra, då skulle det kunna tänkas inträffa, att *A*, som är uppförd på första partiets lista, får en tredjedel af hela röstetalet, eller 4,001 röster, vidare att *B* å andra partiets lista får likaledes 4,001 röster och slutligen att *C* å tredje partiets lista också får 4,001 röster. Sedan får *D*, som är uppförd på alla tre partiernas listor, 4,000 röster på hvarje lista. *D* har då vid valet fått 12,000 röster, men blir ändå icke vald, ty han ligger under både *A*, *B* och *C*, som hvardera fått 4,001 röster och därför måste förklaras valda till de 3 platserna. Att jag läst orätt, kan ju vara möjligt, men jag tror icke, att jag gjort det.

Resultatet af denna nyhet är icke det, att en kandidat får nöjet att sammanlägga de röster han fått från skilda partier, utan resultatet är endast det, att han själf kan blifva klufven, så att säga, i det att ena hälften af hans röstetal delas på det ena partiet och den andra hälften på det andra partiet.

I sammanhang med mina betraktelser öfver den nu föreslagna valmetoden skulle jag vilja begagna tillfället för att framhålla, huru absolut nödvändigt det är — ifall man nämligen skulle tänka på att lösa rösträttsfrågan på proportionella linjer — att man fullkomligt vet hvad det är man ger sig in uti. Det har nämligen funnits skeden i rösträttsfrågans behandling, då det har framkommit sådana tankar, som att det är ju bara fråga om proportionellt valsätt, det är ju bara det, som skall stå i grundlagen, själfva metoden däromot är ju en detalj — den kan man ju resonera om, den skall ju i alla fall blott stå i vallagen. Nej, svarar jag, jag känner ingen skillnad på proportionellt valsätt och proportionell valmetod; det proportionella valsättet måste alltid bestå i en viss valmetod, och för att veta, huruvida jag vill vara med om ett förslag till proportionellt valsätt, måste jag ha fullkomligt klart för mig, huru den proportionella valmetod är beskaffad, hvarifrån förslaget utgår.

Jag skall icke i dag föra dessa små preliminära erinringar och reflektioner något vidare, utan jag skall endast sluta med en vördsam lyckönskan och en yttring af tacksamhet till regeringen. Afven om detta förslags öde icke skulle blifva att lefva, så tror

jag dock, att man kan lyckönska herr statsministern och hans kolleger till att från den politiska sida, af hvilken denna regering ju har utgått, likväl ha fört fram frågan om den kommunala rösträtten och i allt fall gjort detta på ett sådant sätt, att man åtminstone hittills icke har föreställt sig, att de allmänna tankarna inom högerpartierna och högerfraktionerna ginge i den riktning, som det framlagda förslaget utvisar. Man må anse att steget här är mindre långt än önskligt hade varit, det måste i allt fall uppriktigt erkännas, att det är ett större steg än många hade trott, och, jag vågar säga, större än man för ett år sedan trodde vara möjligt att man från den politiskt konservativa åskådningens håll skulle kunna taga.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Den tacksamhet, hvilken jag här särskildt skulle vilja gifva uttryck för, gäller ett yttrande, som förekommer i ett resonemang i motiveringen till den politiska rösträttsreformen. Detta yttrande återfinnes på sid. 11 i den kungl. propositionen, där det heter: »— i det moderna samhället är intet stillastående. Nya krafter stiga fram och taga makten; en härskande majoritet ser sig förr eller senare försatt i minoritet.» Ja, detta ordet är så sant och tillika så fruktbarande, ifall man tänker ut dess konsekvenser, att om det vore brukligt här i landet liksom i vissa andra länder, skulle jag nästan vilja föreslå, att det ansloges i hvarje kommun i riket — det är ett fruktbarande ord, säger jag, ty om man sätter sig in i dess konsekvenser, sätter sig in i detta, att en härskande majoritet ser sig förr eller senare försatt i minoritet, manne icke just däruti — att en oduglig majoritet blir minoritet och en duglig minoritet blir majoritet — ligger minoritetens yppersta skydd i representativt styrda stater?

Herr Branting: Herr talman mina herrar! Vi ha nyss hört herr statsministern mana till enig anslutning omkring det nu framlagda förslaget, och vi ha hört, hurusom den förre, liberala statsministern, ehuru han ägnade förslaget en ganska hvass kritik, därvid dock varnade mot ett förhastadt bedömande utaf allt hvad det kunde innebära.

För min del kan jag dock icke dela den uppfattningen, att här i detta förslag verkligen skulle bjudas så mycket, att det svenska folket har skäl att på allvar reflektera på att lägga detsamma till grund för något slags öfverenskommelse i denna fråga. Och då jag genast uttalar den meningen, ber jag att få angifva några hufvudskäl, hvarför jag kommit till den uppfattningen.

Tyngdpunkten uti detta nya förslag ligger förnämligast i de ändringar rörande *Första Kammaren* och i afseende å *den kommunala rösträtten*, som detsamma innehåller. Beträffande valrätten till *Andra Kammaren* sammanfaller ju reformens omfattning med det gamla liberala förslaget. Men i motsats mot hvad herr statsministern framhöll, att hvad som där kunde skilja partierna emellan

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

skulle vara jämförelsevis obetydligt, nödgas jag betona, att den utsträckning af rösträtten, som detta förslag bjuder, med hvarje år, som går, måste för den stora massan ställa sig som allt mer och mer otillräcklig. Dels kommer man till insikt om, att en del af de bibehållna garantierna strida emot en allt mera bestämd uppfattning hos de breda lagren, dels har ju i detta förslag icke medtagits den *kvinnliga* rösträtten, oaktadt denna fråga under det sistförflutna året, icke minst genom Riksdagens då fattade beslut, men framför allt genom kvinnornas egen agitation, förts upp i ett annat och vida mera framskjutet läge, än hvad den hade för blott ett år sedan. Jag antager, att herr statsministern icke menade, att *denna* fråga, som dock rör halfva nationen, hör till de »jämförelsevis obetydliga» skiljaktigheter mellan de olika rösträttsprogrammen, om hvilka han talade.

Att emellertid förslaget nu vidgats till en *författningsrevision*, det är dess stora förtjänst. Principiellt är detta ett framsteg, och det är blott skäligt att betona och uttala, att så är, på samma gång som man måste fråga sig: hur har man här genomfört principen, att vi skulle få en verklig författningsrevision?

Jo, Första Kammarens ställning uti hela vårt statsväsende skulle äfven efter den nya reformen blifva densamma som förut. Den *lika befogenheten* kamrarna emellan är uttryckligen bibehållen. Men det är icke blott det, som man här har att märka, utan äfven att den kammarens moraliska ställning uti samhället skulle blifva betydligt stärkt därigenom att, efter förslagsställarnes egen uppfattning, den komme att hvilat på en så väsentligt bredare basis. På ett ställe — sid. 21 — i den af herr justitieministern framlagda propositionen heter det till och med, att »af de nu angifna siffrorna lära med tillräcklig tydlighet framgå, att genom proportionella val i förening med den föreslagna begränsningen af den kommunala röstskalan de mindre bemedlades inflytande på valen till landstingen och Första Kammaren kommer att ökas i en grad, som torde utesluta allt tal om fåmansvälde». Det är ett stort ord detta. Jag anser det vara ett alldeles oriktigt ord, men det visar i alla fall, att ifrån deras sida, hvilka hålla på detta förslag, anser man sig härmed ha skapat en Första Kammare, icke längre hvilande på ett fåmansvälde, icke längre således i den ställning, att den måste förr eller senare böja sig för trycket af nationens stora flertal, utan verkligen en kammare, som kan med full kraft göra gällande hvad som i grundlagen är skrifvet om den lika behörigheten och myndigheten hos Riksdagens båda kamrar. Efter min uppfattning blir emellertid en författningsrevision, som i ett land som vårt stärker Första Kammarens ställning emot den direkt folkvalda kammarens — med hvilka grannlåter författningsrevisionen än må vara utsirad — till sina verkningar *reaktionär*.

En anmärkning, som därjämte genast framträder, är helt naturligt den, att den »bredare basis», på hvilken Första Kammaren

nu skulle ställas, icke har någon motsvarighet i en *bredare valbarhet*. Hela utvidgningen af själfva basen kan dock allt för lätt göras fullständigt illusorisk och värdelös genom detta förhållande. Jag såg, i går tror jag det var, i en socialdemokratisk landsortstidning en beräkning, att uti de två län, där den tidningen har sitt egentliga spridningsområde, kände redaktionen icke en enda person, som den möjligen kunde peka på såsom valbar arbetarekandidat till den nya Första Kammaren på socialdemokratisk grund. Och än värre försvåras ju ställningen, om man betänker, att härtill kommer förstakammarledamöternas arfvodelshet. Det har ju dock varit ett gammalt önskemål hos Andra Kammarens landtmän, att den högt lagda begränsningen af valbarheten till Första Kammaren måtte väsentligt sänkas, om icke helt upphävas. Men då synes det mig ganska anmärkningsvärdt, att man, när man går författningsrevisionens väg, helt och hållet förbiser den sidan af saken och icke vill se, att en förändring där är minst lika nödvändig som i afseende å själfva basen för en blifvande Första Kammare.

Men hur är det nu med själfva den där bredare basen, som det här har talats om?

Den kommunala reform, som nu föreslås, innebär själfklart ett steg i den rätta riktningen. Det är ju icke möjligt, snart sagdt, att röra vid den nuvarande rena orimligheten, att röra vid 5,000-gradiga skalan på landet och 100-gradiga i städerna, utan att det skall bli förbättringar utaf. Och vill man icke ögonblickligen få ordet skenreform kastadt sig i ansiktet, måste ju någonting göras, för att dessa förbättringar icke skola blifva så försvinnande små, att detta genast genomskådas.

Men frågar man sig hvarför man har stannat från regeringens håll vid just den nya skala, som nu framlagts, då får man svaret därpå å sid. 72 i propositionen n:o 29, där föredraganden yttrar: »Efter pröfning af åtskilliga andra röstskalor och efter noggrann undersökning af hithörande förhållanden har jag trott mig finna, att olika intressen kunna vederbörligen tillgodoses genom tillämpningen af följande två skalor, afsedda den ena för lands- och den andra för stadskommunen.»

Ja, detta är — hur otroligt det än låter — hela den verkliga *motiveringen* för att man stannat vid det förslag, som är framlagdt! Bevisföringen är verkligen icke öfverväldigande.

Den bevisföring, som sedan skulle komma i siffrorna — och som man naturligtvis har räknat vara den egentliga, fastän man icke uttryckt den så mycket i ord — den ter sig ju olika efter det resultat, man vill komma till. För min del vill jag emellertid säga, att jag fäster oändligt liten vikt vid de jämförelser som gjorts, om huru det s. k. jämviktsläget och dylikt förskjutits nedåt, alla dessa siffersammanställningar, hvilka upptaga lejonparten af den statistiska undersökningen lika som af de kommentarier till den-

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

samma, som införts i motiveringen. Nej, jag frågar efter *personerna*: hur ställer det sig i hvarje kommun, hur ställer det sig i kommunerna på landet, och hur ställer det sig i stad, hur ställer det sig i stort sedt med *personernas* rätt? Hur ställer det sig med de skattebetalande, med de i mån af sin inkomst, i mån af sin förmåga skattebetalande personernas rätt att kunna göra sitt inflytande gällande i det kommunala lifvet?

För att icke vara orättvis vill jag då icke stanna bara vid det faktum, som påpekas af regeringen själf, att det blir 200,000 en-röster, som vi komma att få i de svenska kommunerna — däremot blir det några tusen — jag har icke kunnat finna någon exakt siffra för det — som äro i besittning af 40 röster hvardera. Jag skall icke taga blott dessa ytterligheter, säger jag — ehuru de äro nog så betecknande — utan jag skall gå till medeltal och pekar då på, att för närvarande på landsbygden 6,3 procent af de kommunalt röstberättigade väga öfver de 93,7 procent och att för närvarande i städerna 8,5 procent i de största samt 9,6 procent i de minsta väga öfver de motsvarande 91,5 och 90,4 procenten, under det att den förändring, som skulle inträda igenom en ny 40-gradig skala, skulle belöpa sig till, att denna första siffra, 6,3 procent, förändrades till 14,5, äfvensom att motsvarande stads siffror också växte, fastän icke så mycket, blott till 13,4—15,2 procent. Jag vill i parentes anmärka, att dessa siffersammanställningar, hvilka synas mig vara de onekligen intressantaste af alla, de äro genom någon underlig ödets skickelse ensamma uteslutna just ur det tabellsammandrag, som är anfördt i justitieministerns motivering, och som mest blifvit återgifvet i pressen!

Framryckningen, den verkliga framryckningen, den hafva vi emellertid i dessa siffror. Ifrån att 7 procent i medeltal i landet väga upp 93 procent i våra kommuner, skulle vi efter denna stora reform hafva hunnit så pass långt, att 15 procent skulle väga upp 85. Det är verkligen, detta, lika litet öfverväldigande som civilministerns motivering för denna reform! Och ibland dessa 15 procent förnämligast återfinner man då icke blott personröster, utan också de *stora bolagen*! Man återfinner en mängd således af de s. k. juridiska personer, hvilka, efter mitt sätt att se saken, icke borde hafva det allra minsta att såsom sådana bestämma öfver kommunernas angelägenheter, lika litet som de borde hafva det politiskt, då i alla fall deras ledande män hafva en ställning tillfyllest att göra sin vilja och sitt inflytande gällande tillräckligt långt i sin närmaste omgivning.

Det var helt visst under den rätt långa tid, då ryktena korsade hvarandra, om hvad regeringen skulle komma att föreslå, icke så få som fäste förhoppningar vid, att åtminstone den för Sverige, såvidt jag vet, säregna afart af kommunal makt i penningens hand, som ligger i att bolagen hafva *direkt* kommunal rösträtt vid val — att åtminstone detta skulle rensas bort i det blifvande förslaget.

En och annan röst lät också antyda, att så skulle blifva fallet. Men det blef icke fallet, utan bolagen sitta fortfarande — jag vidhåller detta uttryck, som följts på annat ställe — »i orubbad bo», ehuru naturligtvis de, i likhet med alla de större röstetalen, för att öfver hufvud taget någon jämkning skulle komma till stånd hafva fått dela med sig något af sin nuvarande alldeles excessiva maktställning.

Det är likväl icke nog med dessa påminnelser i afseende å den kommunala reformens verkliga omfattning. Jag nödgas göra ytterligare tre erinringar, hvilka alla peka i samma riktning, nämligen att man väl måtte se sig för, innan man utan vidare tror, att här ligger så mycket i detta anbud.

Alla siffror, med hvilka man rör sig i propositionen på detta område, äro tagna utan den minsta hänsyn till det faktiskt bestående och det faktiskt härjande *utskyldsstreet*. När de öfversättas i verkligheten, blir det därför en reduktion, hvilken naturligtvis väsentligt drabbar de grupper i samhället, där utskyldsstreet verkar svårast, på grund däraf att de hafva den största svårigheten att komma ut med skatten, nämligen de fattigaste klasserna. Faktiskt sker således en förskjutning af läget från äfven hvad dessa siffror angifva.

Vidare bör erinras, att, när det gäller den stora grupp, som skulle få sin maktställning, enligt hvad här framhållits, framflyttad — som somliga säga, så väsentligt framflyttad — så visar det sig, att det är bra mycket lättare att förrätta denna maktförskjutning på papperet än i verkligheten. Om vi se på Stockholm t. ex., skulle där 66,221 personer komma upp till 31 % af inflytande på stadsfullmäktigevalen, medan högsta graden, de som hafva 50 bevillningskronor och däröfver, utgör endast 8,010 personer eller bolag och besitter 33 %. Det sista inflytandet, som de 8,000 i den gynnsammaste ställningen hafva, deras 33 % är en *realitet*. De 66,221 personer åter, som skulle marschera upp och sammansluta sig till enda kompakt massa, för att de breda lagren skulle få dessa utlofvade 31 %, det är ingen *realitet*, det är mycket mer en chimär; en hvar förstår, att hvad som i det fallet blir *realitet* är icke 31 %, utan något vida mindre.

Därtill kommer så ännu en synpunkt. Vi stå — det tror jag vi alla erkänna — inför nödvändigheten af att företaga en genomgripande skattereform. Skall denna skattereform motsvara sitt ändamål, måste den lätta bördan på de håll, ibland de mindre bemedlade i samhället, där dessa bördor för närvarande erkännas vara för tunga. Det blir t. ex. att lätta bördan för de stora familjerna, det blir att göra det äfven för alla andra, som nu i förhållande till sin inkomst hafva för hög skatteprocent. När den reformen emellertid kommer, då glider en stor del af den vinst, som förespeglats i dessa siffror, bort ur våra händer. Ju rättvisare den skattereformen kommer att utfalla, dess mindre komma de små

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

röstetalens ägare att få att säga till om i kommunalt hänseende. Samhället finner, att exempelvis det bevillningsfria afdraget måste rätt väsentligt höjas på särskildt dyra orter. Det finner, att detta är billigt. Men de, som nu skulle ha några röster, komma att se detta röstetal ytterligare reduceradt, därför att denna åtgärd af rättvisa och billighet genomfördes!

Således, vårt perspektiv i detta afseende, det är icke en förbättring på grundvalen af den här föreslagna reformen, utan det är en försämring, som måste inträda i dessa klassers läge i den mån, som deras skatteförhållanden blifva något rättvisare ordnade, än nu är fallet.

Det är verkligen stor skada, att i denna proposition, som innehåller så mycket siffror och så relativt litet tankar — i proportion naturligtvis till alla siffrorna! — att man, säger jag, icke där också har tagit med en liten jämförelse öfver huru förhållandena gestalta sig där ute i världen, att man icke kastat en blick ut genom fönstret, utan blott inskränkt sig till det lilla, som verkligen finnes angifvet, till några upplysningar om våra närmaste grannländer.

Därvid är då att märka, att *Finland*, som man anför här, det har ju sina kommunala förhållanden ännu kalkerade efter de gamla svenska — men det är väl icke för någon obekant, att det måste ligga i sakens natur, att det nya Finland i detta afseende kommer att göra en fullständig omläggning och att de demokratiska grundsatser, som slagit igenom i själfva det politiska statslifvet i nämnda land, också komma att följa efter i det kommunala.

Enligt hvad ju emellertid upplyses äfven i denna proposition, har ju *Norge* den kommunala ordningen af fullständigt lika röst-rätt, och intet bolag har där som sådant något att säga i kommunen.

Danmark står också inför just en genomgripande kommunal rösträttsreform, hvilken där stått på programmet för hvad som nu är regeringsparti och majoritetsparti i det landet — något som äfven, såsom riktigt är, antydes i slutet af redogörelsen för de danska förhållandena. Men hade man fortsatt vidare ut i världen, skulle man kommit till intressanta iakttagelser, hvilka borde varit nog så värdefulla, när man gick att tämligen på måfå söka grunden för den kommunala rösträtten.

Man skulle t. ex. hafva vunnit den upplysningen, att i *England* i de allra flesta fall vid kommunala val lika rösträtt gällt, att det visserligen finnes några fall, då en skala inträder, som sätter de förmögnaste i en gynnsam ställning, men den skalan är begränsad till 6 röster; man skulle sett, att man i *Holland*, från hvilket land vi närmast fått vårt tvåkammerssystem, har lika rösträtt vid kommunala val; man skulle fått se, att *Belgien*, som har graderad röstskala i sin politiska författning, äfven har graderad röstskala i det kommunala lifvet, men att denna stannar vid 4 röster, hvilket är något väsentligen annat, än den man i Sverige talar

om. *Schweiz* har lika rösträtt, *Frankrike*, *Italien* och *Spanien* likaså, men äfven åtskilliga tyska stater, t. ex. *Würtemberg*, *Bayern* (med ett litet förbehåll) och delvis äfven *Sachsen*.

Litet hvarstüdes möter man således *lika* kommunal rösträtt. Jag tror för min del, att om vederbörande hade velat lämna dessa upplysningar, ordentligt sammanställda, om förhållandena, sådana de te sig i de olika länderna, så hade detta för många i kamrarna varit en synnerligen uppbygglig och intressant läsning, och det hade pekats på den väg, som vi i alla fall måste vandra fram. Det hade visserligen icke genom detta blifvit något stöd för hvarför man skulle bestämma sig för den 40-gradiga skalan, men i stället hade vi kanske fått uppslag till en verkligt tidsenlig reform, hvilket detta enligt min öfvertygelse icke är. Och ändå äro dessa kommunala förhållandens omordning afgjort det bästa i hela förslaget. Det har också förskräckt vederbörande så, att man icke ansett det i sin ordning att framlägga den 40-gradiga skalan utan att samtidigt förse den med extra-garanti, därigenom att $\frac{2}{3}$ majoritet skall behövas i en hel del fall för fattande af kommunala beslut.

Om man nu återgår från dessa kommunala förhållanden till deras inverkan på de politiska, då må man väl säga, att när alltså den bredare basen för den blifvande första kammaren är den 40-gradiga skalan, och när bolagens rätt behålles och valbarheten icke rubbas, så blir slutresultatet politiskt en första kammare, där visserligen en jämkning och framför allt proportionalismens införande ger de breda lagren *något* inflytande på valkorporationerna, men sluteffekten, med afseende på första kammarens sammansättning, endast blir några enstaka sparfvar i den nuvarande trandansen. Och för detta skulle landet taga proportionalismen!

Jag är nu personligen helt säkert mera än de flesta inom mitt parti böjd för att icke ställa mig afvisande gent emot ett proportionalistiskt förslag — men naturligtvis endast under vissa förutsättningar. Ett första villkor måste vara det, att metoden är sådan, att den icke uppenbart utlämnar majoritetens vilja åt små ansvarslösa grupper. Den anmärkningen riktades med fog mot det förra förslaget, att det var möjligt för en liten fronderande grupp, till och med från ett annat parti, att väsentligt inverka på ordningen mellan kandidaterna, medan den stora lojala mängden, som rättade sig efter hvad flertalet hade beslutit, faktiskt uteslöts från inflytande på ordningen. Precis samma anmärkning gäller om den här föreslagna metoden. Det är också redan framhållet af den föregående talaren, att de små grupperna kunna inverka alltför mycket. Om vi antaga, att till exempel 1,250 röster afgifvas på A, B och C, 15 röster på B, C och D samt 5 röster på A, C och D, så blir ordningen mellan dessa kandidater, tack vare smågrupperna på 15 och 5, C, B och A. I den ordningen skola de väljas, äfven om det stora flertalet af de 1,270 afgjort hade velat sätta A i främsta rummet.

*Bemärk af en
proposition.
(Forts.)*

Saken är nog den, att det är ett olösligt problem, som man satt sig före med envishet i det svenska proportionalistiska arbetet, när man vill, att personer på en gång skola få rösta precis som de vilja, och man ändå skall hafva proportionalistisk valmetod. Såvidt jag kunnat genomtränga detta ämne, förutsätter proportionalismen med inre nödvändighet *partier*, och jag kan för min del icke finna något ondt däri, tvärtom tror jag, att utvecklingen går åt det hållet, mot alltmer bestämda och klara partier, som kämpa mot hvarandra i det offentliga lifvet. Men då skall man också, ifall vi nu skola gå den proportionalistiska vägen, taga steget fullt ut och rätta oss därefter samt låta detta vara detta, låta partiväsen höra till proportionalismen och säga, att partiet själf bestämmes, såsom exempelvis i Belgien sker, den ordning, i hvilken det vill hafva sina kandidater valda. Där blir sedan den ordningen gällande, dock med den inskränkning, att den partigrupp, som är tillräckligt stor och icke är nöjd med den af majoriteten fastställda ordningen, kan inverka på densamma till förmån för sin favoritkandidat. Men detta är rena undantagsfall. *Majoritetens rätt* blir tryggad, majoriteten får de kandidater den vill hafva och i den ordning den vill hafva dem. Detta kan det vara reson i, men i de svenska system, som ett efter annat läggas fram, ser man med flit bort från detta, därför att man stirrat sig alldeles blind på nödvändigheten att låta hvarje valman komponera sin valsedel precis som honom lyster.

Den andra förutsättningen för ett proportionellt valsysteem är minst lika viktig, om icke viktigare. Det är den, som rör *lättfattligheten*. Nu skulle det verkligen intressera mig att, kanske icke redan nu — det vore måhända för tidigt — men om någon liten tid gå här omkring i bankarna till de proportionalister, som här sitta, beslutna att gifva förslaget sin röst, och taga dem på en liten examen och se hur det skulle ställa sig, om de finge till uppgift att lösa ett valproblem, icke fullt så enkelt, som det herr justitieministern anført, utan där till exempel samma kandidat förekommer på 3—4 partilistor och ett annat namn gemensamt på två och så vidare. Jag tror, att de skulle stå sig tämligen slätt i en sådan pröfning, och detta oaktadt jag helt naturligt har, på grund af mångårig erfarenhet, mycket stor respekt för deras intelligens.

Det invändes, att flertalet, massan af folket, ju icke behöfver förstå, hur det går till att de få sin riksdagsman — det räkna de lärda herrarne ut åt dem. Jag kan dock naturligtvis icke på fullt allvar taga upp ett sådant argument; folket måste begära, att det skall kunna genomskåda en valhandlings grund. Och om nu folket med nöd kunde förstå den förra metoden, som icke var så konstig — så länge man höll sig till d'Hondtska regeln — så trotsar jag hvem som helst, att man i detta fall skall kunna få det stora flertalet att inse, hur det egentligen går till.

Jag fruktar, att herr Hammarskjöld, som på sin tid höll en

mycket uppmärksammas lektion om den proportionella valmetoden i sin valkrets, där alla tyckte att den metoden var så enkel, skulle komma till korta, om han skulle utveckla, huru det kan komma sig, att det s. k. »jämförelsetalet» i vissa fall plötsligt hoppar upp från att förut ha varit lägre nere, huru det kan komma sig, att idelningstalet i vissa fall skall ökas med $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, hvarigenom man erhåller sådana nya former i kalkylen som $\frac{1}{1+\frac{1}{2}}$, $\frac{1}{2+\frac{1}{3}}$, $\frac{1}{3+\frac{1}{4}}$,

o. s. v. Detta blir ganska krångligt för den genomsnittsbildning, som vi ha här i landet, och det är den, som vi ändå måste räkna med. Och så länge systemet är så beskaffadt, är det naturligtvis efter mitt sätt att se praktiskt oantagligt.

En annan sak, som emellertid sammanhänger med denna likgiltighet, om jag så må säga, för huru folket egentligen skall förstå, huru det går till vid ett val, har jag trott mig finna i 56 § vallagen, där man upplyser, att »det åligger Konungens befallningshafvande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valkuvert, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra hvad som felas». Den tysta förutsättningen här är, som man kan förstå, den, att vid valhandlingen, som förrättas på någon central ort, skall förflyta åtskillig tid mellan valet och sedlarnas hopräknande. Huru tar sig detta ut, om man tänker sig det i verklig-heten? Det har stått en politisk kamp, den har tillspetsats, tidningsagitationen har bedrifvits med energi, agitatorer farit omkring, kandidaterna hållit sina valtal, och hvarje parti har slagits för sina ideal — eller sina personer, hvilket det nu må vara — och så kommer till sist den stora valdagen, då folket går och lägger sina sedlar i valkuvert och stoppar ned dem i urnorna. På kvällen har svenska folket valt, och resultatet häraf? Landet rundt ligga hundratusentals valsedlar, fördolda i sina förseglade kuvert, utan att någon människa har en aning om hur valet utfallit eller hvilka som valts! Jag tycker, att det blir psykologiskt en orimlig motsats mellan denna spänning före valen och upplösningen. Så gå några dagar, sedlarna plockas hop, och till slut kommer sammanräkningen. Det är icke någon brådska att få veta, huru folket i val talat — man får icke bestämdt besked därom, förrän sammanräkningen och uträkningen i vanlig ordning, i vanlig långsam tågordning, hunnit äga rum. Onekligen skulle vårt land med en sådan valordning ha rätt att kallas ett originellt land, men om det verkligen, som en högertidning i förtjusning öfver den 40-gradiga skalan uttryckte sig, skulle kunna kallas »ett föregångsland», lämnar jag därhän.

Hvad jag här haft att säga torde tillräckligt visa, att jag för min del icke kan finna annat än att förslaget grunder, som de här föreligga, äro sådana, att de *icke göra det svenska folket till herre i eget hus*. Min förhoppning måste därför vara den, att

*Kemio af en
proposition.
(Forts.)*

Remiss af en
proposition.
(Forts.)

Andra Kammaren skall efter mogen pröfning stå fast vid att icke låta ett förslag, som icke på något sätt kan sägas ha framburits af flertalet bland dess valmän, blifva lag genom dess beslut, utan låta folket tala i nya val, då landet får att välja mellan majoritetsval till andra kammaren och detta propotionella valsystem. *men också* uttala sig rörande en första kammare, som ställts på sin rätta plats i statslifvet, och en ordentlig radikal kommunal röst-rättsreform. Ty mindre är numera icke programmet för den lösning, som landets flertal helt visst fordrar. Och att Ni, mina herrar statsråd, bidragit att vidga frågan därhän, att denna fordran gjorts mera aktuell, *det* är Er berömmelse, men ingalunda det nu framlagda förslaget.

Herr Enander: Herr talman! »Mö är fridlyst å land, får ej komma ombord», det är de gamla *vikingatonerna*, som ännu ljuda från styret på statsskeppet. Ja, så kan man godt läsa mellan raderna i både förra och detta års s. k. »liberala» rösträttspropositioner. Men det har varit och är ett dåligt omen om hafveri och kvaf för dem alla, så länge dessa sjömanstoner besvaras från land med *seidsånger* i begrafningstakt. Visserligen har naturvetenskapen i vår tid gjort navigationskonsten oberoende af seidmör å strand, därigenom att den påvisat ett ypperligt medel att rädda skeppet ur hårdaste bränningar genom att begjuta upprörda vågor med lenaste olja. Men man måste följa receptet. Och en förutseende kapten vill därför icke sakna olja ombord för ändamålet utan gör sig beredd för alla eventualiteter.

Symboliskt taladt, bringar kvinnlig politisk rösträtt den nödvändiga oljan ombord på statsskeppet, då man ämnar styra ut på den allmänna rösträttens brusande folkhaf. Det är nog den oljan, som väl kan behövas att stilla upproriska vågor och tysta rytande bränningar i den politiska kamp, som förpostfäktningarne tyda på snart skall stånda.

Jag tillåter mig vördsammast undra, om icke den oljan varit lika mycket att sätta värde på för förra årets riksstyre, som »läskande styrkedryck» ur hvita mössor. Men sidovördnaden från taburetten för det »täcka könet» straffade sig själf. Det blef ju blott en turisttitt i statsråds-kammaren af en kortvarig ministär. Och mängen spår, att den upprepade sidovördnaden i år skall blifva ytterligare straffad på samma sätt som i fjol. Men jag har egentligen begärt ordet för ett uttalande af ljusa förhoppningar, att respektive utskott skall draga försorg om straffets uteblifvande genom att fylla oljebristen med ett utskottsbetänkande i »*jungfruns tecken*».

Vid monteringen af det enklaste telefonbord är man förutseende nog att tänka på ökad antal abonnenter. Och man inrättar ju därför detta bord så, att det går lätt och ledigt att koppla till trådar efter behof. Jag önskar, att utskottet åtminstone ville tänka på denna sak och mutatis mutandis handla i samma anda, vare

sig det gäller ett rösträttsförslag, byggdt på majoritetsval, eller proportionellt valsätt. Jag tänker vi behöfva lednings- och ledtrådar inkopplade i detta hus från icke blott alla klasser, utan ock *alla stånd* i vårt fosterland för att berättiga oss att tala om »nationell samling».

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Pratet om att den nationella värnplikten icke skulle kunna på grund af något slags naturhinder fullgöras af feminint kön, och att den därför är ett naturhinder mot kvinnlig rösträtt, synes mig endast vara munväder. Visserligen vill jag icke så strängt vidhålla den meningen, att barnsbörd är värnplikt nog för ifrågasvarande rösträtt. Och allraminst vill jag försvara det påståendet, att värnplikt och barnsbörd äro analoga vis äro vis rösträttsrättigheterna, ty analogien håller icke streck i fråga om lust eller olust för fullgörandet. Ty det kan näppeligen sägas om den senare, hvad som tyvärr icke kan förnekas om den förra, nämligen att det ligger något, jag vet icke hvad, i det nuvarande allmänna värnpliktsbegreppet, som gör att våra unge män draga sig för eller åtminstone icke hafva just så stor åtrå efter att fullgöra sin värnplikt. Men denna de unge männens olust för krigstjänsten torde kanske framdeles försvinna, om en med männens värnplikt mera analog kvinnlig värnplikt, än den med flit lätt vidsnuddade, kunde snarligen realiseras. Jag menar en *hemmets värnplikt*, för hvilken kvinnan är särdeles lämpad, och som skulle bestå i obligatoriskt genomgående af en samaritkurs, sammanbunden med undervisning i hygien, särskildt sexuell, och barnavård m. m. Våra provinsialläkare, medicine stipendiater, barnmorskor m. fl. skulle kunna erbjuda ett ypperligt läraremateriel för en sådan värnpliktsskola, som kunde ambulera sockenvis eller häradsvis eller vara stationerad i närheten af provinsialläkaren någon månad hvarje år, och denna värnpliktsskola kunde godt och helst genomgå under 17 å 18 års åldern. Den skolbildning sålunda förvärfvades skulle säkert lämna ett lyckligt resultat. Våra värnpliktige unge män skulle i snar framtid blifva ett ypperligt materiel både till själ och kropp: godt hufvud, varmt hjärta, stark kropp och stor lust för värnpliktstjänsten. De skulle säkert hinna lära sig lika mycket på ett halft år, som de nu knappt hinna med på ett helt. Tiden för värnpliktsöfningarna kunde sålunda förkortas. Militärskattebördan skulle kunna minskas på samma gång effektiviteten hos krigsmakten till lands och vatten ändå ökades.

Tillvitelsen af politisk oförmögenhet hos kvinnan återfaller på den, som tror sig kunna segra i striden för allmän rösträtt utan valkyrian i têtén. Aldrig vunno våra förfäder slaget utan henne främst. Kvinnan behöfves för bästa framgång på sedlighets-, nykterhets- och fattigvårdslagstiftningens område. Det är hon, som bäst är i stånd att afslöja »männens anonymitet» och mildra, borttaga rusdryckernas förbannelse.

Politisk omogenhet hindrar hennes valrätt. Men valrätt och

Remiss af en proposition.
(Forts.) rösträtt måste kongruera. Alltså måste hon först invänta sin mogenhetsförklaring från detta hus, säger man. Svar: simkonsten läres bäst i bölja blå, och den politiska uppfostran vinnes bäst i det politiska element, som böljar mellan de stränder, de murar, som här omgifva oss. Slutsatsen gör sig själf. —

»De sakna sinne för logik», ekar det från den chevalereska medkammaren. Herr talman! Tillåt mig till sist en fråga: Är icke det ett bevis för att man saknar sinne för *logik*, då man bjudit Moder Svea en tron på riksdagshusets tinnar, men förnekar henne eller rättare hennes döttrar plats i plenisalen?

Herr Lindhagen: Herr talman! Då man slår upp den kungl. propositionen, möter man först en rubrik, som anger sig vara »allmänna synpunkter». Och det är alldeles som sig bör. Med nyfikenhet kastar man sig in på ämnet och finner de första vägledande tankarna vara följande: vid förra riksdagen var det antagligt, att flera röstade mot det då framkomna proportionalistförslaget, därför att det var ganska obestämdt till innebörd och förutsättningar, och vidare är det antagligt, att många röstade emot nämnda förslag, därför att de ställt sig tveksamma på grund af de anmärkningar, som framkommo mot själfva valmetoden. Härur, säges det, kunna hämtas ganska säkra anvisningar om den riktning, i hvilken frågans lösning företrädesvis bör sökas. Med andra ord: man har föresatt sig att af angifna skäl göra den dubbelproportionalistiska frågan mera klar till sin innebörd och förutsättningar och skaffa en bättre valmetod.

Nu kan det sägas, att det sålunda förefaller vid det första påseendet, som det hela mera vore en vädjan till de 21 bekanta eller rättare sagdt obekanta rösterna i Andra Kammaren än till själfva nationen. Men jag vill i alla fall göra förslagets upphofsmän den rättvisan, att de nog icke menat endast så. Och går man längre i propositionen, så möta också två allmänna principer, som Kungl. Maj:t säger sig vilja upprätthålla. Den första är den, att man ansett det vara af vikt, att Första Kammaren icke förlorar sin konstitutionella karaktär, och den andra är den, att man sökt utjämna intresse motsatserna i kamrarna och därför är beaktat på att bygga Första Kammaren på folklig grund.

För mig framstår det dock som något ganska svårt, ja, oupphinneligt att ena dessa två principer. Vill man gå till botten med frågorna tror jag, att man måste offra antingen den ena eller den andra af dem, och, så vidt jag funnit, har regeringen, ställd inför detta nödtväng, bibehållit principen att Första Kammaren icke skall förlora sin konstitutionella karaktär, men nödgats väsentligen uppgifva sin afsikt att utjämna intresse motsatserna mellan kamrarna. Med andra ord: vi stå inför samma företeelse, som då det gällde enkelproportionalismen, nämligen denna energiska sträfvan att söka så vidt möjligt motverka de maktförflyttningar,

som man befarar skola uppkomma, om Andra Kammaren väljes efter allmän rösträtt utan proportionell valmetod. För detta ändamål har man nu tvungits så långt, att man vill medgifva, att den lagstadgade minoritet, som högern skulle få genom den nya valordningen i Andra Kammaren, skulle motsvaras af en ekvivalent, som de andra partierna skulle få i Första Kammaren. Men huru beskaffad är denna ekvivalent?

*Revis af en
proposition.
(Forts.)*

Om man då först ser på valrätten till Första Kammaren, så frapperas man af att den stora nedsättning i nuvarande röstskala i kommunerna, som skenbart föreligger, dock enligt sakkunniges utredning icke alls motsvaras af lika stor omgestaltning i bestående maktförhållanden. Man finner af denna utredning ganska klart, att de stora kyrkorna fortfarande skulle bibehålla majoriteten i kommunerna och äfven i Första Kammaren. Nu kan det visserligen sägas, att allt detta är bara matematik, men i tillämpningen kommer det att ställa sig på annat sätt. Men då vill jag framhålla, att tillämpningen snarare kommer att utfalla till nackdel för de små kyrkorna. Ty i de stora städerna härjar bland dem det så kallade utskyldsstrecket och på landsbygden hvad jag skulle vilja kalla afståndsstrecket, som hindra alla dessa små röstberättigade att mangrant sammankomma och sålunda uppväga de stora kyrkorna.

Nu har emellertid förslaget genomfört den nyheten, att på det kommunala lifvets område och således äfven i Första Kammaren skulle, såvidt ankommer på valrättsbestämmelserna, alltid denna minoritet af små kyrkor och bevillningskronor tillförsäkras representationsrätt. Och detta är ju alltid ett framsteg. Men man har, så vidt jag förstår, på en omväg väsentligen omöjliggjort denna representationsrätt till just Första Kammaren, och det på grund af valbarhetsbestämmelserna. Det är ju klart, att valrätten är af ganska litet värde, om den icke också motsvaras af rättighet och tillfälle att välja någon, man vill rösta på. Därigenom att till Första Kammaren bibehålles stadgad census för valbarhet och, hvad ännu värre är, genom frånvaron af arfvode kommer det gifvetvis endast i undantagsfall att lyckas dessa minoriteter, som dock till personantalet äro majoriteter, att få representanter i Första Kammaren, ty äfven personer, som ha ganska stora inkomster, lära väl, såvidt de icke händelsevis äro bosatta i Stockholm, knappast anse sig ha råd att ligga här vid riksdagen utan ersättning. Alltså är här en fundamentalpunkt, nämligen den att se till, att den valrätt till Första Kammaren, som man vill tillerkänna minoriteten af kyrkor och bevillningskronor, ej omintetgöres af valbarhetsbestämmelserna. Men detta har man här alls icke sett till.

Genom dessa bestämmelser, som således i fråga om valrätten fortfarande tillförsäkra de större kyrkorna absolut majoritet i hela landet till Första Kammaren och omöjliggöra för de små kyrkorna att i regel välja folk efter sitt sinne till denna kammare, har

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

man, som sagdt, så vidt jag förstår, icke tillgodosett den uppställda uppgiften att förena intressesatserna mellan bägge kamrarna.

Det återstår dock en ytterligare väg, på hvilken regeringen i detta fall kunnat gå fram för att lösa dessa intressesats, nämligen det sättet — och det är det enda riktiga och verkande sättet — att man dock till slut gifver ena parten utslagsröst. Med andra ord, när det under någon tid visat sig, att de motsatta intressena mellan kamrarna icke kunnat förlikas, hade det varit en verklig reform, om man hade låtit svenska folkets verkliga representation, Andra Kammaren, få utslagsrösten och Första Kammaren således endast suspensivt veto. Vid denna fråga har man icke alls, så vidt jag kunnat finna, rört det allra ringaste.

Jag har härmed endast velat framhålla några allmänna synpunkter. Jag skall nu också i förbigående beröra en särskild fråga, som visserligen förut blifvit afhandlad, ehuru på ett skämtsamt sätt, men hvilken jag anser vara förtjänt af att man yttrar några allvarliga ord om, nämligen frågan om den kvinnliga rösträtten.

Excellensen Lindman sade, att i fråga om valrätten till Andra Kammaren meningsskiljaktigheterna på det hela taget icke äro stora utan gälla endast obetydligheter. Då frågar jag herr Lindman, om icke exempelvis uteslutandet af kvinnorna är en betydelsefull faktor, då de i själfva verket utgöra halfva nationen. I denna fråga har, såsom herr Staaff nyss påpekade, regeringen så att säga krupit bakom hans yttrande till kvinnorna förra året, då han sade det vara »i hög grad oklokt» att taga med kvinnorna. Den nuvarande regeringen upprepar samma tanke, men varierar uttryckssättet i så måtto, att den säger, att det är »synnerligen oklokt». Uppriktigt sagdt blir man något förvånad öfver detta, då man af meddelanden i pressen och uttalanden till kvinnliga deputationer fått den uppfattning, att det dock var en tid, då regeringen allvarligt funderade öfver, om det icke var synnerligen klokt just att medtaga kvinnorna. Men då nu regeringen slutligen bestämt sig i motsatt riktning, kan jag förstå, att den — såsom man gör litet hvar i liknande fall — har velat använda ett kraftigt uttryck för att därigenom dölja en i själfva verket ganska ohållbar position.

Hvad är det också för skäl regeringen i hufvudsak anför för att icke medtaga kvinnorna? Jo, hufvudsäket är, att det därigenom skulle uppstå nya svårigheter att lösa männens rösträttsfråga. Det kan ju vara förlåtligt, om regeringen i sin nöd tillgriper just detta argument, ty det var icke mer än ett år sedan detta utnyttjades af majoriteten i alla partier inom svenska riksdagen. Såsom frågan nu framskridit, undrar jag emellertid, om icke mycket af svårigheterna att lösa männens rösträttsfråga just ligger däruti, att man söker lösa den så ensidigt, att vidhållandet

af orättvisor och småaktigheter blir så att säga en black om foten på männens rösträttsfråga. Jag undrar, om det skulle kunna vara alltför äfventyrligt att på ett så profant område som det ifrågasvarande kunna säga, att äfven här den satsen äger sin tillämpning att det är icke godt, att mannen är allena, eller med andra ord, att, om kvinnan också toges med, det kommer något medryckande i männens rösträttsfråga, i stället för att nu förnekandet af kvinnornas kraf utgör ett hinder för densamma att gå framåt. Så uppfattas åtminstone saken, så vidt jag förstår, af de 142,000 kvinnor, som i dag så att säga från herrarnes pulpeter tala till Eder, icke bedjande om sin rätt, men kräfande och fordrande densamma.

Jag skall icke uppehålla mig längre vid ämnet. Frågan är komplicerad, och i någon mån bör man kanske spara sitt omdöme. Men för mig framstår redan nu, att detta förslag i stort sedt icke är något annat än ett nytt utslag af sträfvandena att vid röst-rättsreformen i afseende å maktområdena dock så mycket som möjligt fastslå hvad man kallar status quo. Och jag är aldeles öfvertygad om att, i fall förslaget blir antaget af Riksdagen, hvilket är möjligt, detta aldrig kommer att blifva en lösning af rösträttsfrågan, utan att genast och omedelbart skola resas de mest uppslitande strider för fullföljande af lösningen just i den riktningen att verkligen utjämna eller rättare sagdt upphäfva intresse-mot-satserna mellan bägge kamrarna.

Under sådana förhållanden måste jag redan i frågans nuvarande skede säga, att jag icke kan undgå att låta blicken glida bort från det föreliggande förslaget till vidare horisonter, från all denna riksdagspolitik till en verklig folkpolitik i rösträttsfrågan, från alla dessa mödosamma beräkningar och uträkningar till uppslag, som verkligen kunna vara ägnade att väcka hänförelse hos folket.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! Det har under denna diskussion ifrån ledande vänsterhåll gjorts principiella uttalanden, som jag anser med nödvändighet påkräfvat svar från andra sidan redan nu. Det har sagts från socialismens ledande statsman, att en författningsrevision, som stärker Första Kammaren, till sina verkningar alltid är reaktionär; och det har sagts från liberalismens ledande statsman, att en härskande majoritet med nödvändighet skall bli en minoritet, hvadan ju inga särskilda garantier behövas. Det förefaller mig, som om dessa uttalanden visade, att man på vänsterhåll icke har klart för sig, hvart högern syftar på den författningsrevisionens bana, som nu är beträdd.

Själfr har man på vänsterhåll ett program, starkt och klart och ofta uttaladt. Man sluter helt enkelt så här: vi behöfva en stark regering, vi kunna icke vänta oss denna från tronen, då måste det bli en partiregering efter engelskt mönster med sin tyngdpunkt i denna sal. Detta är ett program, som i klarhet läm-

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

*Bemiss af en
proposition.
(Forts.)*

nar intet öfrigt att önska. Men hvad har högern för program, säger man. Jag tror, att jag icke tager miste, om jag bakom denna undran läser en misstanke hos vänstermännen, att högern har intet program alls.

Det är kanske icke heller att undra på, om sådana misstankar finnas. Man kan verkligen fråga sig, då man studerar dessa Kungl. Maj:ts propositioner: hvar är den röda tråden i denna labyrint af röstsiffror, fyrktal, jämviktsgränser och procenträkningar, hvar är den ledande statsmannatanken i all denna statistik och matematik? Det tillkommer naturligtvis icke mig på något sätt att försvara dessa kungl. propositioner — jag känner icke regeringens intentioner, och den behöfver säkerligen icke heller gå utanför sitt eget parti för att finna parlamentariskt försvar. Men jag anser denna fråga vara ställd till hvarje högerman, bortsedt från personliga förhållanden — hvad menen I? I hafven bragt oss alla inför en författningsrevision, och det är en allvarlig sak att vilja rucka på ett lands författning. Seglen I ut på denna risk utan att veta, hvart I viljen komma? Hafven I intet mål, intet verkligt författningsideal? Är då Er fosterlandskärlek af den art, som fått sin devis i »Kjærlighedens Komedie»: *Kanhaende jeg sejler min Skude paa grund, men saa var det dog deejligt att fare!* —

Sådana misstankar synas mig alltför allvarliga för att med tystnad förbigås. Jag tror att, ju förr dess hellre, från högerhåll bör gifvas ett svar; och då det hör till mitt borgerliga yrke att söka förstå och tolka författningsspörsmål, må det icke anses förmätet, om jag nu ger åtminstone *en* högermans svar på frågan om författningsidealet.

Jag måste då obetingadt acceptera den första förutsättningen på vänsterhåll. Vi behöfva en stark regering. En stark regering vill svensken ha genom sitt nationella kynne, och aldrig har en sådan varit mera af nöden under senare tider än nu, då så många stora frågor ligga kvar från »regeringslöshetens» tid, väntande sin lösning. Jag skall icke heller förneka, att denna starka regering nu icke kan väntas direkt från svenska tronen. Det är vår innersta önskan, att den tid snart måtte komma åter, då man från svenska tronen, icke längre splittrad i omsorgen om två motsatta folk, skall veta att aflýssna nationen dess hemliga, kanske knappast halft medvetna önskemål; ty endast i en sådan intim rapport med folkstämningen kan tronen finna styrkan och beslutsamheten att i brydsamma lägen ställa sig i folkets spets. Men i den situation, som nu föreligger, då vi ställts inför nödvändigheten af en författningsrevision, måste vi se den tanken i ansiktet, att svenska folkets historia icke längre är dess konungars i *den* meningen.

När så är förhållandet, måste man också godtaga första ledet i vänstermännens slutsats: vi kunna icke längre vara utan parti-regeringar. En regering kan icke lefva af egen inneboende styrka; den måste ha ett stöd; om den icke kan få detta från ofvan, så

måste den hafva det från nedan. Det är den vägen alla europeiska nationer numera måste gå; det är samma väg, som vi själfva en gång gått, ehuru med mindre erfarenhet än nu. Motsatserna i vårt moderna samhälle äro allt för mycket utvecklade för att vi skulle kunna fånga nationalmeningen så att säga i första hand; den utvecklar sig ur en brytning mellan tvenne hufvudåskådningar, och dessa böra successivt komma till sin politiska rätt. En »rättning höger» och en »rättning vänster», en partiregering ur än det ena partiet, än det andra, ett rullande hjul, blått och rödt, just efter det stora mönstret, som har gjort den engelska parlamentarismen till en modell för andra folk — det är äfven vår utsikt för framtiden.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Men, säger man nu, då har jag alltså accepterat vänsterns program. Nej, visst icke. Nu kommer det stora hoppet i dess slutledning, som måste starkt framhållas. Därpå att man erkänner, att en partiregering är för oss nödvändig, följer *icke*, att den skall såsom den engelska partiregeringen balansera i *en och samma kammare*.

Det måste verkligen förvåna, att äfven särskildt framstående, historiskt bildade män velat öfverflytta den engelska modellen omedelbart på svenska förhållanden. Man ser, att Englands underhus är Englands andra kammare, och därmed tror man saken klar; man endast flyttar öfver det engelska systemet på Sveriges Andra Kammare. Men ser man då icke, att Englands underhus är kanske den mest *konservativa* af alla politiska församlingar i världen, att Englands underhus uppbäres af en *tradition*, mera fast och orubblig — det vågar jag påstå — än hos någon annan representativ församling? Vet man icke, att detta hus är en *aristokratisk* församling, att det är en *plutokratisk* församling, denna egenskap förstärkt genom saknaden af arfvode? Jag talar icke om den allra senaste fasen i Englands parlamentariska lif; men under de dagar, då detta hus skapat Englands storhet och berömdhet i författningshänseende, under de dagarna har dess bärande parlamentariska kammare varit sådan, att den hos oss realiter snarare har sin motsvarighet i medkammaren än i denna sal. Ett konservativt, ett aristokratiskt-plutokratiskt hus utan arfvode ha vi verkligen redan nu — men icke i denna kammare utan i medkammaren!

I själfva verket är det uppenbart, att det just är i denna tradition, som Englands parlamentarism hämtar sin nödvändiga motvikt, hvilken gör att dess majoritet i sundt omlopp öfvergår till minoritet. Om vi skulle öfverflytta denna parlamentariska teknik till Sveriges Andra Kammare, sådan den måste komma att te sig efter den allmänna rösträttens införande, så skulle vi sätta detta vapen i händerna på en kammare, hvilken — med all aktning jag hyser för densamma såsom kött och ben af svenska folket — dock är *traditionslös*. Vi skulle alltså *öfverföra ett system, som är till endast därigenom att det lefver på den fastaste tradition, direkt på en annan församling, hvars klaraste i ögonen fallande egenskap*

Remise af en proposition. just är att den saknar parlamentarisk tradition. Detta, menar jag, är ett experiment, som vi icke böra våga oss på.
(Forts.)

Vi kunna således icke trösta oss med, att en majoritet förr eller senare af sig själf måste bli minoritet; vi måste se till, att denna omväxling skall kunna gå för sig, innan en majoritet suttit så länge, att den hunnit göra vårt samhälle obotlig skada. Detta sunnda växelspel är väsendet i Englands parlamentarism; att den spelar på underhusets scen allena, är en teknisk specialitet, som icke med nödvändighet ingår i parlamentarismens idé. Vilja vi ha väsendet, då kunna vi, efter våra svenska förutsättningar, icke taga denna tillfälliga form. Då må vi se till, om icke växelspelet kan anpassas efter *tvenne* rum på scenen.

Vi vilja således en parlamentarisk partiväxling på grundvalen af *tvenne* jämlika kamrar, alternerande från den ena till den andra; alltså icke så, att regeringspartiet flyttar från den ena sidan till den andra i samma sal, utan så, att balansförhållandet äger rum mellan bägge kamrarne.

Det är uppenbart, och jag behöfver icke spilla några ord därpå, att den nuvarande Första Kammaren icke skall kunna uppbära en ställning i detta växelspel. Det måste hos den nya Första Kammare, som skall kunna bilda ett led i vårt framtida författningsskick, finnas en lika oangriplig grund för dess parlamentariska existens som för Andra Kammaren. Denna senare har sin grund i massviljan, och dess bärkraft disputeras icke. Finnes det då icke någon annan? Det synes mig vara synnerligen viktigt att klargöra denna princip äfven för frågan, hur man skall ställa sig till den förändring, som nu är föreslagen.

En mycket ärad och beundrad kollega till mig har, med utdömande af England såsom mönster, framställt Amerikas och Schweiz' exempel såsom efterföljansvärda. Där uppbäras författningarna också verkligen af lifskraftiga tvåkammerssystem, som skapat relativt lyckliga förhållanden. Naturligtvis är det dock icke hans mening, att vi skola bilda våra två kamrar på samma grund; ty där hvilat första kammarens berättigande på *federationprincipen*. En första kammare i Sverige, som skulle motsvara densamma i Amerikas Förenta Stater, skulle bestå af lika många medlemmar från hvarje län, principiellt representerande provinsialismen och länspartikularismen gent emot folkenheten och riksintresset. Men huru stora motsatserna än äro mellan, låt oss säga, stockholmare och smålänningar, tror jag dock icke, att någon i vårt land skulle vilja grunda en särskild parlamentarisk församling på dylika motsatser.

Man säger ofta, att Första Kammaren skall representera *bildningen*. Jag torde icke misstänkas för att förakta bildningen, men jag bekänner, att jag blifvit tveksam gent emot bildningen såsom oangriplig grund för en representativ församling, sedan jag tyckt mig förmärka, att icke ens professorsbildning alltid har högsta kurs

i lagstiftande församlingar. Det är möjligt, att man här i landet sätter den teoretiska bildningen för lågt i politiskt hänseende — kanske taga vi skadan igen genom att sätta den något för högt i socialt afseende — men i hvarje fall är det säkert, att bildningen är ett alltför flytande element, att den är för svår att gripa, till sin idé för exklusiv, för att kunna uppbära en parlamentarisk församling och gifva den en tillräckligt bred grundval.

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

Skulle då *kapitalet* såsom sådant kunna anses lika berättigadt med massviljan i fråga om att bilda en politisk församling? Jag menar att, så nödvändigt som kapitalet är för utvecklingen, det dock icke kan fylla en sådan mission i och för sig. Det skulle redan från början ställa en sådan kammare på defensiven, skulle gifva den en mera passiv karaktär, och därigenom icke göra den lika skickad att fungera i det här ifrågasatta växelspelet mellan två partiregeringar, som den Andra Kammaren.

Först när kapitalet lefvandegöres i praktiska *företag*, synes det verkligen ge oss den oangripliga grund, som vi här söka. Företaget är lika nödvändigt i samhället som det expedierande arbetet. I själfva verket klyfver sig folkviljan i dessa två: företag och arbete. Alltså företaget eller, om jag så får säga, det *kvalificerade arbetet* synes mig böra tillerkännas samma nödvändighet och existensberättigande som det allmänna oorganiserade nationella arbetet, hvardera såsom grundval för en parlamentarisk församling.

Jag har nu själf skattat mycket åt teoretiska synpunkter. Men denna fråga är teoretisk, och en författningsstrid måste föras äfven på teoriens område. Jag ber nu att få gripa ett exempel ur lefvande lifvet för att närmare förklara hvad jag menar.

En kapitalist har grundat och leder ett företag, som sysselsätter 100 arbetare. Det uppstår konflikt dem emellan; det går till skiljedom; hur tillsättes då skiljenämnden? Jo, de 100 arbetarne tillsätta exempelvis 2 och arbetsgifvaren tillsätter 2 män, d. v. s. de hundra såsom kollektiv enhet bilda den ena parten och äro såsom sådana jämgoda med arbetsgifvaren som den andra parten. Så är det i *verkligheten*, i den lefvande intressekonflikten ute i det sociala lifvet. Upplöser man den kollektiva enheten, finner man, att socialt sedt den enskilde arbetaren har $\frac{1}{100}$ röst, där hans arbetsgifvare har en röst. Men om vi nu tänka oss, huru lagen om skiljedomstolars bildande skall stiftas i en lagstiftande församling, byggd på allmän och lika rösträtt, så får hvarje arbetare en hel röst gent emot arbetsgifvarens ena röst, d. v. s. arbetarparten får *hundra gånger mera att säga genom lika rösträtt än han i verkligheten har*.

Detta exempel förklarar visserligen icke hela saken, fyller icke hela problemet. Jag vet mera än väl, att det hos hvar arbetare finnes ett medborgarvärde, som vi vilja tillgodogöra oss för den nationella utvecklingen. Vi inom högern hafva ju nu icke heller ställt oss mot den allmänna och lika rösträtten, som ger hvarje medbor-

*Remiss af en
proposition.
(Forts.)*

gare en röst. Men då fordrar också rättskänslan — en rättskänsla, långt utöfver den proportionalistiska rättvisan allena — med oafvislig kraft, att arbetsgifvaren skall hafva en tillflykt, där han på samma sätt som i den sociala konflikten är skyddad från att direkt öfverröstas af vederparten; ty eljest vore denna i lefvande lifvet privilegierad hundrafaldt mot honom. Och en sådan tillflykt kan han endast få i en egen kammare vid sidan af arbetarnes, alltså en arbetsgifvarnes, en företagarnes kammare, lika berättigad med arbetarnes. Kamrarnes jämlikhet måste motväga och bota den »lika» rösträttens skriande olikhet.

Såsom ett enda exempel ber jag få nämna, att naturligtvis de svenska hemmansägarna, bönderna, efter detta författningsskick skulle tillhöra Första Kammaren, för så vidt som de äro landsbygdens arbetsgifvare. En sådan första kammare skall vara starkare än den nuvarande, men en dit syftande författningsrevision torde nu icke visa sig *reaktionär*, som socialisternas talman här sade; den är precis lika *progressivistisk* som sträfvet efter en ensidig underhus-parlamentarism.

Ja, mina herrar, detta har utan tvifvel förefallit Eder schematiskt; men schematiska blifva alla författningstyper då man skall söka förklara dem, schematisk är också den engelska författningstypen. Lifvet kommer gifvetvis att aftrubba alla dylika skarpa och regelrätta formler. Här har frågan blott varit att antyda linjer och plan för den väntade utvecklingen. En sådan plan synes mig ligga i ett system af partiregeringar, som alternera från en kammare till en annan.

Men, säger man, detta är omöjligt; principen i den engelska parlamentariska partiväxlingen medför den praktiska konsekvensen, att det ena partiet står under det andras omedelbara och ständiga bevakning; och något sådant är ju icke möjligt, om partierna resonera i olika rum. Invändningen är riktig, men dess sanning kan utan tvifvel tillgodoses genom *uteliggare från den ena kammaremajoriteten*, den ena hufvudintressenten, *i den andra kammaren*. Det bör alltså icke blott finnas, för att använda ett vanligt uttryck, ett Första Kammar-annex i Andra utan äfven ett Andra Kammar-annex i Första Kammaren. Dessa minoriteter skola då företräda regeringens synpunkter gent emot sina majoriteter. Och en regering faller på två sätt; dels då dess majoritet i ena kammaren sjunker under ett visst tal, och dels då minoriteten i andra kammaren sjunker under ett visst tal; ty det är endast genom en samverkan mellan majoritet och minoritet — stödd på den gemensamma voteringens rättsinstitution — som detta parlamentariska växelspel kan vara möjligt.

Hafva vi icke för öfrigt redan sett detta statsskick i vårt land? Står det icke inför oss just i närvarande tid? Hafva vi icke sett ett sådant pendelslag mellan två kamrar, och har icke vårt land i det

hela farit väl af denna pendelrörelse, änskönt att stora frågor ligga och trycka oss och förlama regeringarnas fulla handlingkraft?

Från denna teori, som jag ansett det vara rätta platsen och tillfället att här framställa för att fritaga högern — åtminstone en del af högern — från misstanken att alldeles sakna ett författningsideal vid en författningsrevision, kommer jag nu till den praktiska frågan, i hvilken mån dessa propositioner kunna anses peka i den angifna riktningen. Det är tydligt, att en professor i statskunskap måste känna hjärtat svälla af glädje vid anblicken af dessa präktiga utredningar. En praktisk politiker får dock, i samma mån utredningarna äro grundliga, taga längre tid för att bestämma sitt omdöme om dem. Jag är ju personligen icke nog lycklig tro, att denna regering slagit in på den bästa vägen för lösning af författningsspörsmålet. Jag har trots, att målet skulle kunna nås på en genare och bättre väg, och jag gaf uttryck åt denna tanke genom en motion vid föregående riksdag. Den vägen syntes mig bjuda två bestämda fördelar: den ställde reformen på social basis, i stället för matematisk, och den ville lösa frågan i två tempon, så att reformeringen af Första Kammaren uppsköts. Den ville begagna en konjunktur, som då förelåg, för att gifva högern *betänketid* i fråga om den viktiga frågan, huru Första Kammaren bör sammansättas. Jag har också den bestämda öfvertygelsen, att det då låg i högerns hand att göra detta program aktuellt — om icke i den form, hvori förslaget utgick från denna kammare, så i en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Första Kammaren omredigerad upplaga. Men Första Kammaren ville icke någon betänketid; den ville hafva äfventyret med detsamma — och den har det nu.

Emellertid är det uppenbart, att den dubbelproportionalism som nu är föreslagen, *kan* skapa dessa uteliggare från kammare till kammare, om hvilka jag talat, liksom ock att den sänkning af gradskalan, som här är gjord med sådant allvar och beslutsamhet, *närmar* Första Kammaren åt det mera demokratiska håll, där den ensam kan söka sin lifskraft i framtiden. Jag menar alltså, att äfven om detta förslag icke är det bästa, gifver det dock en utsikt åt målet. Men framför allt har jag i denna stund velat framställa synpunkter, enligt hvilka det verkligen kan skönjas ett mål bakom det; och jag tror, att det legat vikt uppå att sådana synpunkter nu framlagts, innan vi börja läsa dessa papper på allvar och därmed riskera att alldeles drunkna i jämviktsgränser och procenttal och röstsiffror och fyrkar.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till konstitutionsutskottet; dock under förbehåll att, om för behandling af denna proposition blefve, på sätt inom kamma-

Remiss af en proposition. (Forts.) ren föreslagits, tillsatt ett särskildt utskott, propositionen skulle till detta utskott öfverlämnas.

§ 7.

Härefter öfverlämnades till lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad; och

med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862;

under förbehåll likväl att, därest ett särskildt utskott blefve tillsatt för behandling af dessa propositioner, desamma skulle dit öfverlämnas.

Vidare hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Dejefors—Forshaga järnvägs och slussverks aktiebolag från skyldighet att underhålla järnväg vid Dejefors.

Till bevillningsutskottet remitterades Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning, angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen af varor, afsedda att till riket införas.

Slutligen öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnader för en tullbehandlings- och upplysningsbyrå inom generaltullstyrelsen.

§ 8.

Föredrogs men bordlades åter bankoutskottets memorial n:o 2.

§ 9.

Interpellation. Härefter lämnades på begäran ordet till

Herr Branting, som anförde: Herr talman! Den 1 december 1906 häktades i Stockholm förmodligen på utpekning af någon bland härvarande ryska polisagenter en ung ryss, Tscherniack, som efter att ha idkat naturvetenskapliga studier i Schweiz aflagt sin doktors-examen vid universitetet i Grenoble och för tillfället uppehöll sig här på genomresa. Häktningen synes ha skett på grund af order till polisen från utrikesministern att efterspana och eventuellt an-

hålla bland andra doktor Tscherniack, såsom misstänkt att ha tagit del i postrånet på Fonarnygatan i Petersburg den 27 oktober. Om denna tjänst hade ryske ministern anhållit och svenske utrikesministern torde ha omedelbart beviljat den på blotta löftet, att nödiga bevis för den anklagades brottslighet senare skulle från ryska myndigheter presteras.

De juridiska stöden för häktningen torde ha låtit vänta på sig, men i polisen anställdes förhör med den häktade, hvilka synas ha i hög grad stärkt misstankarna hos förhörens ledare, stadsfiskal Stendahl, att han hade med en förbrytare att skaffa. Tscherniack befann sig nämligen här med annat pass än sitt eget, han lämnade undvikande och delvis olika svar på frågor om sin lefnadsställning, om sina resor och om ändamålet med desamma — så påstår åtminstone det polisförhørsprotokoll, som förts, men om hvars korrekthet och öfverensstämmelse med den anklagades egna uppgifter hvarje bekräftelse saknas.

Tvärtom föreligga i detsamma, så långt man hittills funnit lämpligt att meddela något därur, rena absurditeter, vid hvilkas tillkomst tydligen språksvårigheter spelat in. Så heter det enligt hvad »Stockholms-Tidningen» meddelar från »auktoritativt håll», att Tscherniack skulle ha bland annat uppgifvit sig ämna »söka anställning vid en skjortfabrik för att utbilda sig i detta yrke, som hans bror idkade i Ryssland». Brodern har alls icke haft någon sådan fabrik, men väl ett färgeri i närheten af Moskva. Gåtans lösning torde härvid ligga helt enkelt i att förhöret skötts af svenskar på franska med en ryss. Antingen ha vederbörande då förväxlat de någorlunda likljudande »chimie» (kemi) och »chemises» (skjortor), eller har Tscherniack endast pekat på sin kulörta skjorta för att förtydliga att brodern sysselsatte sig med färgning. Men sedan blir inför polisprotokollet ett dylikt barockt missförstånd ett skäl för ökade misstankar, att den ryska polisens beskyllningar mot honom äro grundade!

Själftorde den förhörde, som vet att till och med i hans hemland intet förhör tillmätes någon laglig betydelse utan att protokollet öfver detsamma förelagts den anklagade och af honom med namnunderskrift godkänts, knappast ha kunnat betrakta förhören inför herr Stendahl som annat än försök att locka ur honom uppgifter, hvilka han hade anledning misstänka skulle bli delgifna den ryska politiska polisen. Då nu Tscherniack notoriskt deltagit i den ryska frihetsrörelsen och tillhör det socialistiskt-revolutionära partiet — en grupp inom den ryska oppositionen mot tsarväldet, som hade åtskilliga representanter i den första duman och särskildt stod därvarande bonderepresentanter nära — så är det synnerligen lätt att inse, hvarför han icke var angelägen att tillfredsställa stadsfiskal Stendahls önskan att bli noggrant underrättad om alla hans förehafvanden.

Att en rysk politisk »misstänkt» kan ha skäl att låna en

Interpellation. väns pass och namn vid någon resa, är verkligen heller icke ägnadt att förvåna. Långt mera förvånande är att finna detta faktum på fullt allvar åberopadt, enligt intervjuer i pressen, af herr justitieministern som ett indicium för Tscherniacks brottslighet, d. v. s. för hans delaktighet i postrånet på Fonarnygatan.

Från Ryssland anlände omsider de utlofvade »bevisen» — eller måhända andra, modifierade därhän, att Tscherniack väl icke »tagit del i» själfva attentatet, men på ett eller annat sätt varit inblandad i antingen förberedelserna till detsamma eller undanskaffandet af de genom detsamma åtkomna penningarna. Jag vill härvid genast betona, att Tscherniacks politiska ställning gör det på förhand i hög grad osannolikt, att denna allvarliga beskyllning skall kunna stå sig inför en verkligt opartisk och gentemot ryska förhållanden och personer sakkunnig pröfning. Han tillhör det socialistiskt-revolutionära partiet, hvilket — i likhet för öfrigt med de ryska socialdemokraterna — på sina kongresser uttalat det bestämdaste *ogillande* öfver den taktik, som tillgriper rån och mord på för systemet oansvariga personer för att nå tillfälliga fördelar. Blott ett enda citat, från ett manifest af partiets Moskva-kommitté: »Pengar och människolif äro alltför olikvärdiga ting för att kunna vägas mot hvarandra. — — Vi måste skona »tredje man», som icke tar omedelbar del i striden. Vi äro anhängare af produktionsens sociala organisering, men ingalunda apostlar för röfvares delning af sitt stulna eller rånade byte. — — Vi skola segra icke blott därför att vi äro en makt, utan därför att vi kämpa för sanning och rättfärdighet. — — Vårt ideals renhet får icke smutsas af en enda fläck.»

Fonarny-attentatet utgick heller icke från de socialist-revolutionära, som Tscherniack tillhör, utan från de s. k. maximalisterna, hvilka under den vilda kamp, som för närvarande rasar i Ryssland, kastat öfver bord alla de hänsyn till moralens bud och tredje mans rätt, som de socialist-revolutionära *icke* vilja afskrifva. När trots detta Tscherniack nu beskylls för att vara så inblandad i detsamma, att man från svensk sida icke kan motsätta sig hans utlämning till de ryska myndigheterna, måste bevisen härför vara *synnerligen* starka och ojäfviga.

Men då möter det häpnadsväckande faktum, att hela pröfningen af dessa bevis ägt rum i hemlighet, utan att den anklagade själf, hvars lif och välfärd det gäller, torde ha fått det minsta tillfälle att själf eller genom juridiskt ombud ens taga del af anklagelsen. Medan i justitiedepartementet hans öde afgjordes på grund af det material hans anklagare presterade, satt den unga ryssen i Stockholms rannsakningsfängelse, då och då »förhörd» af herr Stendahl, utan att någon af hans släkt och vänner synes haft — eller kunnat få — en aning om hvar han befann sig. Det hör till de ännu dunkla punkterna i denna affär, huruvida denna långvariga fullständiga isolering verkligen berott, som herr Stendahl i en offentlig

skrifvelse sökt göra troligt, på att hans bref »förkommit» — i Ryskland. Nog af, på nyåret blef en notis om hans häktning och begärda utlämnande omsider synlig i en rysk tidning. Denna kom under ögonen på vänner till honom, och så började försöken att afstyra den utlämning, som man, efter min uppfattning med full rätt, betraktar som ett justitiemord, hvilket svenska regeringen är i största fara att begå, vilseledd af den ryska polisens beskyllningar mot en politisk motståndare och förledd att lita på löften, om hvilkas reella värde den gör sig en fullständig illusion.

Hvad sedan händt är väl bekant. Det Europa, som alltid på senare år gått i spetsen vid internationella aktioner för rättens och humanitetens sak, har särskildt i Frankrike, men kanske snart äfven annorstädes, kommit i den lifligaste rörelse. Tscherniacks utlämning, som svenska regeringen antagligen trott skulle försiggå i största stillhet som en vanlig utväxling af brottslingar länderna emellan, har blifvit en angelägenhet, hvars utgång på det närmaste berör icke blott den nu sittande svenska regeringens anseende, utan, hvad viktigare är, hela det svenska namnet ute i världen.

Det minsta som en upprörd opinion äfven här i Sverige under dessa förhållanden kunnat fordra har väl varit, att den anklagade själf skulle sättas i tillfälle att försvara sig gentemot de beskyllningar, som bilda underlaget för det eventuella utlämningsbeslutet. När därför en ansedd advokat i hufvudstaden anmälde sig som Tscherniacks juridiska biträde och en ärad kamrat på stockholmsbänken ytterligare understödde dennes framställning att få ta del å sin klients vägnar af akterna i målet, kunde väl icke annat förmodas, än att en så billig begäran skulle utan vidare bifallas. Men efter samråd med herr justitieministern lär likafullt herr utrikesministern ha ansett sig böra gifva ett nekande svar!

Man åberopar härför den diplomatiska sekretessen, på samma gång herrar ministrar i intervjuer och herr stadsfiskal Stendahl i en undertecknad tidningsartikel framplocka ur denna förment hemliga dossier sådant, som de anse tjäna till försvar för deras uppfattning om Tscherniacks brottslighet! Det är dock icke på sådant sätt den allmänna rättskänslan ställes till freds. Tscherniack bedyrar sin oskuld, från rysk sida anföras vissa bevis, — möjligen till skenet ganska bindande, då herr justitieministern funnit sig af dem så fullständigt öfvertygad — hur kan man då förvägra en så billig begäran, som att advokaten må få taga del af papperen? I intet civiliseradt land torde något sådant anses i sin ordning — jo, det skedde i Frankrike under Dreyfusprocessens första skede, men med hvad resultat vet hela världen. Och det är visst, att en sådan procedur på det djupaste strider mot hela vår svenska författnings anda.

Eller om det skulle finnas i denna dossier papper, mottagna under sådana former, att regeringen ej kan visa dem för någon annan — må då ett så svårt missgrepp som att öfver hufvud med-

Interpellation. taga dylika aktstycken ofördröjligen rättas, och en ny pröfning ske, där äfven den anklagade kan få genom sin advokat veta hvad man i verkligheten beskyller honom för.

(Forts.) Herr justitieministern åberopar sin konstitutionella ansvarighet. Den utöfvas om ett år och kan i bästa fall resultera i ett klander för oförstånd i ett ämbete, hvilket han måhända för länge sedan lämnat.

Här står efter min uppfattning Sveriges verkliga ära och anseende bland nationerna allvarligt på spel. Må man besinna, att om det efter någon tid från Ryssland förmåles att doktor Tscherniack beklagligen sjuknat och dött i fängelset, innan hans sak hunnit bli fullt utredd, så skall hela världen med berättigad harm brännmärka icke så mycket den ryska som den svenska regeringen som hans verkliga mördare. Och hvad har den svenska regeringen för möjlighet att hindra att det går så, om den en gång utlämnat honom!

Allt hvad som begäres är ljus i den dunkla saken, att en för brott beskyldd ej må faktiskt dömas ohörd och oförsvrad till hvad som, alla »garantier» till trots, kan vara värre än döden: utlämning till den ryska fängelseregimens godtycke mot politiska förbrytare.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande fråga:

Anser herr justitieministern det vara med svensk och allmän rättsåskådning förenligt, att, när utlämning af utländsk undersåte begärts, den juridiska pröfningen sker på sådant sätt, att den för brott anklagade förvägras att ta del af och söka bemöta förefintligt anklagelsematerial?

Herr Brantings ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 10.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af

herr *J. Nydal*, n:o 176, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rikets vapen;

herr *A. Thylander m. fl.*, n:o 177, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension; och

herr *N. A. Nilsson* i Malmö *m. fl.*, n:o 178, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nyttjanderätten till fast egendom m. m.

○ Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

n:o 13, med anledning af remiss från Första Kammaren af en utaf herr A. Bergström väckt motion; och

n:o 14, med anledning af remiss från Andra Kammaren af en utaf herr C. A. Lindhagen väckt motion; samt

lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af verkställd granskning af justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Efter hemställan af herr talmannen beslöt kammaren att lördagen den 9 innevarande februari i ledigheten efter herr J. E. von Krusenstjerna utse en ledamot att deltaga i talmansöfverläggningarna.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>A. Olsson</i> i Tyllered	under 8 dagar fr. o. m. den 8 februari				
» <i>A. Magnusson</i> i Salstad	» 4 » » » 9 »				
» <i>A. G. Månsson</i>	» 8 » » » 9 »				
» <i>J. Erlansson</i>	» 10 » » » 9 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 3,51 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.